

Ludewig, Johann Peter von,

Diss. inaug. differentias iuris Romani et Germanici in mutuo, im Anlehen ..
. sistens

Hala [ca. 1720]

4 Diss. 2199#Beibd.17

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10830308-0

VD18 15017508-001

differentias iuris

12.

Romani & Germanici

IN

M V T V O,

im Anlehen/

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO REGIAE DOMVS PRINCIPE AC DOMINO,

CAROLO,

PRINCIPE PORVSSIAE, CETERA,

in Fridericiana,

MODERATORE CONFLICTVS,

D. IOANNE PETRO Sudewig, ICto,

REGI A CVRIALIBVS CONSILIIS, PROFESSORE IVRIVM ET HISTORIARVM ATQVE MAGDEBVRGICI TABVLARII ARCHIVARIO,

PRO DOCTORIS PRIVILEGIO

RESPONDEBIT

PAVLVS ZEH,

FRANCOFVRTANVS AD MOENVN.

DIE XI. MENSIS MAII MDCCC XV.

H. L. Q. S.

HALAE VENCEDORVM,

LITTERIS IO. HENR. GRVNERTI, ACAD. TYPOGR.

(10)

Differentiae iuris ROMANI & GERMANICI IN MUTVO, dem Anlehen.

DIFFERENTIA I.

Quae crediti atque debiti nomina utriusque linguae?

Romana iura a mutando (a) uel ex meo Vfus VER-
tuum faciendo (b) deriuant MUTVVM uel BORUM I.
etiam huius uerbi originem quaerunt, Latina) mu-
non domi natam, sed foris apud Siculos tuum.
(c). CREDITI quoque & DEBITI uel rerum creditarum b) creditum.
aut debitarum adpellatione licet omnes illis ueni- c) debitum.
ant contractus benefici (d); singularis tamen ho-
rum uocabulorum significatus est proprius mu-
tuo. Habent uero Germani, quod linguae suae hic II. Germaniae
incusent paupertatem. Nam uerbis illi utuntur in a) leihen,
significando mutuo generalibus & ambiguis. In b) fürschen,
quorum numero sunt anlehen, gelieheneß, gelehn- c) ausibun,
teß, entlehnteß (e), fürgesetzteß (f), außgethaneß (g), (d) vorschießen,
vorgeschosseneß, Vorschußweise gegebeneß (h), aussen- e) borgen,
stehendeß (i), geborgteß, erborgteß (k), aufgenom- cetera.
meneß (l), vorgestreckteß (m) Geld (n) oder Gut (o).
Neque mutuo propriae uoces Campe, cambium f) Campe.
(p), Wechsel (q); quoniam & ipsae accipiuntur uni- g) Wechsel.
uersim de cuiusque generis permutatione, Ver-
A bum

b) Schuld.

Spuria uox
Creditwesen.Praestantior
anlehen uel
vorgesehtes
Gut.

bum Schuld, Schuldner (r), non minus generale est notatque uinculum iuris uniuersim, obligationem. Puerilis fuci sunt, quando uernaculam conspergunt alienis pigmentis remque mutuatitiam nominant das Credit-wesen (s), Capitalien (t), Schuld-posten (u) cetera. Si uulgi iudicio, quod hic regnat, uerbum commendare licet, MUTVO proprium, meo hic notare calculo uoces anlehen (x) oder für-gesehtes Gut (y). Neque enim illae de commodato, quod in certis fit, adhibentur. Vt nihil hic desit, quam frequentior ampliorque usus in forensibus mutui argumentis (z).

Num dicatur

MUTVVM a mu-
tando?

Affirmatur

a) litterarum
concentu.b) causa abun-
dantis, c.c) rei significa-
tu.d) LL. peregrini-
nis.Mieta nobis
merces.

(a) Vt castra hic relinquamus ueterum iureconsultorum, causae sunt plures, quas exponemus inferius: nunc de nostra opinione solliciti, ut eam contuamur. Nam principio litterarum est harmonia in uerbis *muto* & *mutuo*. Deinde causa unius litterae *u* huic additae non minus patet, ne cum uoce *mutus*, *mutuus*, confundatur, idque exemplis aliorum uocabulorum, utpote a *lito*, *litare*, *lituo* & *lituus*, ne idem uideretur, ac *litus litoris*. Praeterea *mutandi* uerbo res ipsa in *mutuo* respondet, quia hoc dominium illius mutat facitque, quod *creditoris* fuerat, ut sit *debitoris*. Post, cum *mutui* contractus fuerit olim *gratuitus*, ideo *mercedis*, *praemii*, *doni* gratuiti loco *mutui* quoque uerbum dictum est in linguis peregrinis. Sic ueteres Germani *mieta* adpellarunt praemium uel mercedem. Ita TATIANVS in *harmonia euangelior. cap. 22. uers. 17.* uerba illa: *gaudete merces uestra in coelis*, ita reddidit Teutonice: *Wanta bithiu ijuar MZETA ist ginuthsam in Himilon.*

IDEM

IDEM cap. 32. uers. 4. Si diligitis eos, qui uos diligunt, quam mercedem habebitis ita uertit: Oba ir thie minnot, thie ju uih minnout, welissa **MIETZA** habet ir thanne. IDEM cap. 3. uers. 1. cap. 35. uers. 1. receperunt mercedem suam, sie ira **MIETZA** intphiengun, demum cap. 43. uers. 28. Quae loca **Francisco IVNIO** addi possunt ad *Willeranum* p. 243. Quod cum ita sit, quis quaeso calculum detrahet **VARRONI** lib. 4. de LL. p. 29. mutuum inter praemia, munera, mercedes Μοῖτον Graecis merces, numeranti his quidem uerbis: *Mutuum, quod Siculi* (idem adfirmamus de Germanis) *μοῖτον*. Ita scribit **SOPHRON**: *μοῖτον ἀνατίθημι*. Eadem fere habet **HESYCHIVS**: *Μοῖτον ἐντιμοί* (pro ἀνατίθημι Sophronis aut, quae coniectura **SALMASII** de usuris p. 4. pro *μοῖτον ἀντιμῶ* i. e. gratiam referre cum foenore abundanter) ἡ γὰρ χάρις μοι τὴν ἀνὸ χάριν. *Μοῖτον* siue mutuum igitur idem Siculis fuit, quam Germanis **MIETA**, ein Lohn, Geschenke. Idem **PHAVORINVS**: *Μοιτοὶ* i. e. *Miethe* *ἐντιμοί*. Qui vero, dices, argumentum inde, quod, *mutare* uerbo? Scilicet, dominium mutat, qui donat. Porro in uernacula *miethen* est elocare aut conducere ex eadem prorsus causa, quod usus rei e) elocando mutare nobis miethen, ver miethen. *mutetur* atque a locatione transeat in conductorem. Inde **Mieta**, *mietlon* est merces, quae debetur ac soluitur operarum locatori. Quorsum pertinet, uox *kimieta* seruus aut, quod mendose legitur in glossario **BOXHORNII** *kimiecta*, littera *c* abundante, ut ante nos uidit **PALTHENIVS** ad *Tatianum* p. 351. Quibus addi potest, quod Poloni seruos & colonos suos ex eodem fonte *kmetbones*, id est, homines conductitios *gemiethe* *Leute* dicere soleant, cuius etymologiae admoneri possunt Polonici scriptores **CHWALCKOWSKY** lib. I. c. 10. p. 204. **HERBVRTVS** in *Stat. Pol.* p. 252. **ZAWADZKY** in *Processu* p. 136. **ZALASZOWSKY** iur. Polon. part. 2. tit. 23. p. 1036, aliique. Imo, ut *mutare* propius accedat ad nostri Polonis Miete knecht kmetbo,

f) uetris Latini uerbum *moetare* pro *mutare*.

g) *Muttschleren* iure uti uicissitudinario.

sermonis uerbum *miethen*, illud addi potest, quod Latini uetus pro *mutare* *moetare*, uti pro *curare* & uti, *coerare* & *oetier* dixerit scripseritque teste SALMASIO *cap. 1. de usuris p. 4. de trapezit. lib. 1. p. 362. 363.* Quid quod hodieque *mutschieren* Germanis in usu diciturque cum duo iure utuntur uicissitudinario. Exemplum habes apud MEICHSNERVUM *tom. 3. decis. 9. n. 50.* GOLDASTVM *in maioratu lib. 1. c. 31. §. 23.* Atqui haec omnia recidunt eo, ut *mutuum a mutando* repetamus adiuuemusque coniecturas linguis peregrinis, quarum omnium, in uerbis antiquioribus & primitiuis miram & uere diuinam offendimus harmoniam.

Num MUTVLI etymon ex meo tuum?

(b) Ita quidem ueteres iureconfulti in iisque PAVLVS in *l. 2. §. 2. ff. de reb. cred.* uerbis, quae sequuntur: *Adpellata est autem mutui datio ab eo, quod de MEO TVVM fit & ideo si non fiat TVVM, non nascitur obligatio.* Sequuntur hanc etymologiam tantopere recentiores, ut uix illis locus sit, cogitandi rectiora. Imo Fr. CONNANVS *lib. 7. cap. 1. p. 448. b.* etiam Graecos hic audet uocare in subsidium, dum scribit: *Varro ait, si datur, quod reddatur, mutuum, quod SICVLI μὲ τεὸν & SOPHRON, μὲ τεὸν ἀντιμῶν.* Quasi scilicet his auctoribus cum Paulo conueniret. Quorum tamen uerba rectius habuimus *p. 3. in nota praecedenti.* Ridet ultimum hoc SALMASIVS in *Tabore*, quoniam μὲ dicatur dialecto communi, τεὸν autem Aeolica & Dorica neque uerò unus uerbi sit compositio facta ex diuersis dialectis. Tuetur se ex aduerso TABOR *in alienat. mut. §. 9. p. 213.* auctoritate Wefenbecii, qui maius longe praesidium habere potuisset in magno nomine Connani, iureconfulti humanissimi. Ceterum sunt hi lusus in originibus uocabulorum Stoicis proprii, quibus usi sunt ueteres iureconfulti, forte ad memoriam iuuandam eorum, quos iura docuerunt. Quorum legi possunt Edmund. MERILLVS *lib. 1. obseru. 10.* & qui nouum

nouum huius argumenti adparatur meditatum Euerardus Otto, Ictus Dusburchensis, uir doctus & solens.

(c) Prouerbiū recitant VARRO, SOPHRON, HESYCHIVS, quos audiuius supra in *litt. a. p. 3.* Neque tamen id dandum est auctoribus Romanis, quasi *μοῖτον* uox sit Graeciae propria indeque migrauerit in Latium. Vero enim est similius, uocabulum hoc, ut mille alia, utrique populo commune fuisse, cui etiam iura ciuitatis dederunt Germani. Quod superius *litt. a. p. 2. 3.* plenius ostensum & declaratum.

Siculorum μοῖτον qui mutuū sit Latii?

(d) Docet hoc ipse VLPIANVS in *l. 1. ff. de reb. cred.* his quidem uerbis: *Rerum CREDITARVM titulus omnes contractus complectitur, quos alienam fidem secuti instituimus. Celsus ait, credendi generalis adpellatio. Ideo sub hoc titulo praetor & de commodato & de pignore edixit. Quid ni etiam de deposito ob rationem eandem quod Germani sigillatim notant uerbo crediti anvertrautem Gutes. Hoc cum ita sit, omnino e. re fuisset, ut in iurisprudentiae Romanae systemate etiam titulus inscriptus fuisset singularis de MUTVO, argumento longe grauiori, quam est depositum & commodatum. Quidquid sit latet, mutuo argumentum in PANDECTIS in libro XII. titulo I. cerum creditarum si certum petatur & de conditione. Neque lib. 4. tit. 1. CODICIS, qui huc pertinet, clarior est, de rebus creditis & iureiurando inscriptus. Vnde factum, quod fere singularem mutui inscriptionem neque Germaniae prouinciarum statuta habeant, nouo turpis plagii argumento.*

Crediti uerbum quam amplum?

(e) Recte LOCCENIVS in *synops. iur. Suec. dissert. XI. §. 2. p. 333.* ait: *MVTVI contractus Suetice dicitur Lään a uerbo Låna, quod est homonymum & tam de commodato, quam de mutuo accipitur. Idem in Danica lingua testatur Christian OSTERSSONIVS in glossario iuridico Danico p. 300. 301. Lään eller lewegods. Eadem homonymias querela est apud Ger-*

Verbi leiben, leiben qui sensus?

manos, quibus leihen pariter dicitur & de *commodato* & de *mutuo*. Imo etiam *traditionis* siue *feudalis* siue *emphyteuticæ* siue *civilis* solennia significamus nominibus leihen, verleihen, lehen, cetera. Launegild reperitur in *L. Longob. tit. 28. 35. 62.* pro mercede. Ut adeo, si alia absint argumenta, nullum consecutionis uinculum sit ab adpellationibus Lehen, Lehen-Brieff, Lehen-Geld ad feudales rationes, quod singula hæc uerba etiam adhibeantur, in his certe locis, de iure emphyteutico, censitico aut colonario. Quamuis schemata hæc in mutuo exulent.

Fürgeſetztes
Gut qui mu-
tuum?

(f) Inter omnia uocabula uix est in Germanico sermone, quod *mutui* contractui magis respondet, quam fürgeſetztes Gut. Forensi usu adprobatae formulae sunt: hätte ihme 1000. auf zwey Jahr lang vorgeſetzt; es wäre nicht sein eigenes, sondern vorgeſetztes und entlehntes Gut, cetera. Quod adeo uerum est, ut hoc uerbo neque *commodata* designentur neque *deposita*, sed unice *mutuum*.

Ausgethanes
Gut qui mu-
tuum?

(g) Austhun uox Latinae respondet *elocare*. Quapropter etiam accipitur de contractu *locati*, seinen Acker, Wiesen, Felder, Gärten austhun. Quemadmodum igitur *agri elocati* annua est merces: ita *elocatorum* numorum annui reditus & usurae.

Vorschuß qui
mutuum?

(h) Pecuniae numeratae rationes habet uocabulum vorschießen & Vorschuß numerationis. Et credita pecuniae magna summa er stehet in einem starcken Vorschuß.

Außenstehendes
qui mu-
tuum?

(i) Creditam alteri summam dicimus außenstehendes Geld oder Capital. Neque enim id dicitur de *commodato* aut *deposito*.

Borgen qui de
mutuo.

(k) Est uox satis quidem uetusta, quae tamen *commodato* etiam communis. De Sueciae iurisprudentia LOCCE-NIVS in *Synops. Dissert. XI. ff. 334.* ait: *synonymum uerbi leihen*

Låån

Låån est *borgen* & dicitur *Låån* eller *borgat*. Quamuis *borga* etiam pro *cauere* & *satisdare* accipitur. Magis adpositum fuerit si *borgat* *Lååna* mutuum dicatur. Quod ultimum ego non puto, cum *erborget* *Lehen* idem sit, quam *mutuo commodatum* aut *commodato mutuum* pleonasmò aut turpi utriusque contractus confusione. Idem uerbi *borgen* significatus est etiam *DANIS*, teste *Christiano OSTERSSONIO* in *glossario iuridico Danico* p. 86. 87. Ceterum si usum uulgi solenniore respicimus, *einem borgen* est fidem illi in prorogando debito habere, *von einem borgen* mutuo accipere aut commodare, *erborgtes* oder *geborgtes Gut* mutuum aut commodatum.

(l) Etiam haec uox generalis est, iuncta tamen uocabulo pecuniae aut bonorum, pariter mutuo respondet. *Aufgenommen Gut* idem ac bonum mutuo acceptum. Aufgenommen
mutuo acceptum.

(m) Numerae creditum dicimus *vorstrecken*, creditum debitori numeratum *vorgestrecktes Geld* oder *Gut*. Vorstrecken
mutuo dare.

(n) Adpositae Germani *Geld* siue pecuniam a ualore denominant *von gelten* *ualere*, *pretium habere*. Melius, quam ipsi Romani, qui uel a numerando uel imagine aeri impressa uel a pecude sigillatim dixerunt. *BALTHENIVS* ad *Tatianum* p. 355. *giltes*, *geltis* a *geltan* *gelten*. Vbi apud *KER.* est *Keltan* *reddere*. *AS.* *gild* est *solutio*, *praestatio*, *gildan* *soluere*. Germanis *numus*, quod omnium rerum uicem reddit *geld* dicitur & *gelten* est *pecunia aestimari* itemque *vergelten*, *quacunque ratione aliquid pensare ac remunerari*. Addo, quod in *Franconiae* & *Sueviae* prouinciis bonorum censiticorum possessores *Gildbauren* adpellentur hodieque. Quoniam ad annuos census & praestationes siue utrumque tenentur obliganturque. Inde *Launegild* pro mercede empti uenditi adhibetur in *L. Longob. tit. 28. 35. 62.* Pariter *Werigild* in *L. RIP. tit. 38, §. 2. CAPIT. CAROL. lib. 4. §. 14. 15. 16.* Verbi geld
significatus.
idem

idem ac *gewehrgeid*. Idem uerbi *giälda* significatus est Suecis. Inde formulae *betala giäld*; *Wäfergiäld*; *giäldguldit*; *giäld firi sfadan*, quae occurrunt apud LOCCENIVM in *Lexico iuris Suec* p. 64.

Gut qui bona
significet &
Hab?

(o) Vox haec admodum uetusta, generalis tamen *bonis-que* Romanorum respondens. Apud Suecos accipitur de rebus etiam immobilibus, frequentius tamen de mobilibus, monitore LOCCENIO p. 61. Inde *Hab und Gut*. Primum de immobilibus: de mobilibus uero ultimum intelligitur.

Campe qui
mutuum?

(p) *Campe*, *Kampen* Germanis idem est, quam *permutare*. Inde hodieque dicimus *Roskamp* pro, *Rossteu-scher*. Imo agri in Westphalia distinguuntur *nach Kampen*. Quoniam in singulis partibus, aratro adsignatis, illud reuertatur muteturque iter & actus. Veteres etiam Latini usi sunt hoc uerbo in iisque APVLEIVS in *apologia* & PRISCIANVS lib. 10. c. 2. CAMBIO ἀμείβομαι, ἀπὸ τῆς κάμπτω, ἑ. κάμψα. Vnde & *campfare*, *flectere*, *permutare*, *cambium* *permutatio*. VOSSIVS de uit. Serm. L. lib. 1. c. 18. cum eoque FERRARIUS in *originib. LL.* p. 182. *cambium* ideo Graecae origines esse adfirmant. Sed nos etiam hoc pro specimine habemus diuinae illius omnium linguarum harmoniae, primo haud dubie parenti coaeuae. Mediae aetatis Latinitatem, *cambium*, *cambire*, *concambire*, *cambiare*, pro *permutare* aut *mutuo dare*, *campsores* pro *argentariis* ceteraque expouunt glossographi, GOLDASTVS, BRISSONIVS, LYDIVS, SPELMANNVS, FRESNERVS aliique.

Wechsel qui
mutuum?

(q) Vox haec satis est antiqua, usitata etiam magis, quam *Campe* in *mutui* significatu. Sacri codicis interpretes Germanici, Luthero uetustiores, hoc nomine appellant *trapezitas*, *numularios*, *argentarios*, qui dando accipiendoque *mutuo uictum* habuerant cultumque. Exem-
pli

pli loco MATTHAEI cap. 21. uers. 22. und Ihesus gieng in den Tempel Go; und verkehrte die Tische der Wechsler. Idem MARC. cap. 11. uers. 15. Et IOH. 2. uers. 15. Vnd do Ihesus het gemacht ein Gaisel, als von failen, er warf sy all aus dem Tempel und verzet den schatz der Wechsler. Quamuis uero etiam OTFRIDVS lib. 2. c. 11. p. 162. hanc historiam recitet in rhytmis: loco tamen Wechsler uerbo utitur Koufmannen. Vt dubium sit, an Wechsel, Wiffel, in hoc significatu istius sit aevi. Sed Wehsale, seines Wehsales pro seines Wechsels oder an seine statt, illud quidem etiam habet TATIANVS cap. 2. n. 1. 3. Fieri id olim forte propterea non potuit, quoniam in Germania auri & argentum nulla copia, usus numorum rarissimus. Ex Italia autem Galli cisalpini die Welschen, sub ingressum seculi decimi quarti, fere Europam uniuersam inundarunt, artemque exercuerunt *numulariorum*. Ex quo demum tempore nomina haec etiam audita cognitaque fuerunt, cum antea illud genus negotii nostrates ignorauissent. Ceterum huc etiam pertinere uidentur uerba Handel und Wandel, ut primum alios contractus respiciat, ultimum uero permutatio-
Handel und Wandel.
nem aut mutuum.

(r) Veteres Germani pro sollen dixerunt seulen; pro ich sollte, ich skulta. Quemadmodum igitur Latinis a de-
Schuld debi-
tum.
beo debitum: ita etiam uernaculae nostrae a sollen, seulen, skullen; skulte siue schulde euenit. Et sane ipse schulden uerbi significatus tam late patet, quam debiti in sermone Latino. Inde schuldigen, beschuldigen, idem quam accusare uel arguere. Plane ut de Suecis LOCCENIVS in gloss. iur. Suec. Skulda, Skyllda, beschuldigen accusare. Iudex etiam crediti ac debiti ob causam eandem nominatur Schuldheiß. Heischen enim Germanis idem est, quam urgere, postulare, exigere. Inde etiam *conductio certi* nostris schuldflage.

Credittwesen.

(s) Nil noui est, Germanos uerba mutuare a Romanis, imo haec suis iungere atque cogere in idem nomen. Exemplo esse possunt, *semperfrey*, *semperleute*, *decemgarben*, *saecultienklage*, *desertionsklage*, & quae plura sunt eiusmodi. Rectius tamen eiusmodi quisquiliae ac centones in linguae cultu euitantur.

Capitalien.

(t) Vox est mediae Latinitatis. Purior tamen aetas ei occasionem dedit, quoniam in mutuo fortem *caput* dixit, usuras accessorium. *Capitale*, *caput pecuniae*. *Capitis summa* apud PAVLVM Ictum. Loca medii aevi congeffit FRESNERVS. Videtur itaque uocabulum hoc ex Italia trans alpes in Germaniam migrauisse. Octau. FERRARIUS in *Originib. Ital.* ait: *Capitale*, *pecuniae summa*, quae foenore collocatur, quae Latinis *caput* dicitur & a sorte distinguitur.

Schulapost

(u) Consuli hic debent illa, quae diximus in notula praecedenti *litt. s. p. 10.* Etiam *postae* uerbum accipimus Germani pro *credito* ac *debito* idque promiscue. *Er hat starcke Posten aussenstehen*; *er ist ihme mit starcken Posten verwandt.*

Ansehen.

(x) Ea de re conferri debent, quae dicta superius *litt. e. p. s. 6.* Licet enim uocabulum *Lehen* multiplicis sit usus ac significatus: particula tamen *an* contrahit eandem, facitque, ut *mutuo* prorsus respondeat. Neque opus est aliqua accessione uerbi alius *Geld* oder *Gut*: ut fere in omnibus aliis nominibus, quae explicauimus adhuc.

Vorgesetztes
Gut.

(y) Diximus de hoc uerbo *litt. e. p. 6.* Quae notula hic conferenda. Id solum desidero, quod adiectiuum sit habeatque opus substantiuo *Gut* oder *Geld*.

Nus qui
magister?

(z) Frustra enim est in sermone philosophia, nisi magister eius accedat usus curialis praesertim aut forensis.

DIFFERENTIA II.

Qui desideretur titulus singularis in MUTVO?

In iure Romano desideratur MUTVI peculiaris TITVLVS (aa): non in Germanico (bb). Hodie praefertim, ubi mutui contractus solus fere superest, unde homines opulenti & pecuniosi, cuiuscunque illi dignitatis & ordinis sint, reliquis fere negatis, uictum & cultum habere queunt, quos dicimus Mientierer, Leute, die von ihren Menteu leben, starcke Berkehrungen haben.

Mutui titulus nullus in iure Latii.

Est tamen ille in LL. Teutoniciis.

(aa) Est haec querela Franc. DVARENI ad lib. 4. Cod. tit. 2. Mutui contractus olim infrequens neque Latio nominatus sigillatim. cap. 1. quam audiemus: sub titulo, qui inscribitur de rebus creditis uel si certum petatur, tractatur de MUTVO. Nec ullus alius titulus est de mutuo in iure civili, praeter SC. Macedonia num. Ast CREDITVM generaliter dicimus, ubi fidem sequimur alienam. Et CONDICTIO CERTI itidem generalis est actio & competit ex omni causa, ex qua certum petitur. Rectius fiet, ut singularem inscriptionem habeamus MUTVI, ut in aliis contractuum generibus cum in codice, tum in pandectis. Pertinet igitur huc Lib. 12. tit. 1. ff. inscriptus: de rebus creditis, si certum petatur & de conditione atque in codice lib. 4. tit. 1. de reb. creditis & iure iurando atque tit. 2. si certum petatur, libri eiusdem. Olim in Germania quoque uerum, quod STIERNHOECK de Suecis dicit lib. 1. c. 5. de mutuo pauca habent iura nostra uniuersum. Cuius contractus frequentiam adauxerunt numeri signati aeris numorumque longiores.

(bb) Non iuris prouincialis codicillos offendes, qui omit- tant titulum mutui singularem. Qui in aliis inscripti sunt aliter. von leihen und borgen; von gelehntem Geld; von leihen und entleihen, uti REFORM. FRANC. part. 2. tit. 11. habet, quibus additur ab aliis, sonst mutuum genannt, & quae sunt eius-

Mutui contractus omnium celeberrimus nostro aeuo.

eiusmodi. Neque mirum, hunc contractum aliis omnibus esse frequentiore. *Principio* enim alios fugiunt mortales, quia sunt benefici uti commodatum & depositum; ab aliis multi excluduntur, uti potissimae emtiones uenditiones sunt tantum mercatorum; alii in quodam artificio aut disciplina uersantur, uti locatum conductum: solus fere mutui contractus superest, omnibus qui utilis, communis, cognitus, conueniens ac concinnus. *Deinde* cum crediti aeris diues nullo negotio uiram ac domicilium mutare possit, quando emtor, locator conductorque tantum non rei immobili est adfixus, ideo etiam mutuo hic dare solent praerogatiuam. *Post* mutui contractus, qui olim inter beneficos fuit, hodie est inter utiles, ut adeo tempora nostra non habeant, quare illum reformident. *Praeterea* omnium etiam aliorum contractuum formas induit mutuum, man stellet für rückständiges Kaufgeld, Liedlohn, Wächte und hundert andere Dinge nach ihrem wehrt, Wechsel und Schuldverschreibungen aus. Contra uero mutuum raro ex bona fide transformatur in emptum, uenditum, locatum conductum contractusque alios. *Tum* quoniam onera rebus immobilibus imposita uel graua sunt uel intolerabilia, mutuum adamatur aliisque negotiis praefertur. *Demum* in tanta numorum, qui orbem nunc premunt, abundantia, tot possessores sunt, qui malunt foecundos & paturientes habere, quam mortuos & otiosos. Neque debitores desunt, cum omnia negotia facilitari resque uiliori haberi pretio queant, si pecunia sit parata. *Addo*, quod hodie agri omnes aut seruos uelint aut homines, masculorum numero instructos, igitur absolum esset, rusticari hominem ingenuum aut improlem. *Tandem* si quid maculae olim apud aliquas gentes habuit, mutuo dare aut accipere; illa labes exulat in Germanis.

DIFFERENTIA III.

Qua in re mutuum uersetur?

Olim mutui contractus solennis fuit in omnibus rebus, quae aestimari poterant pondere, numero, mensura aut nequibant commodari sine abusu (aa) ueniebantque Romanis uerbo eorum, quae admittunt functionem, uno nomine fungibilium (bb): unde pondera, ulnas, numeros, modios, pro locorum diuersitate rerumque abundantia aut caritate, esse oportuit multiplices (cc): hodie uero, in tanta numorum & signata aeris abundantia, a mutuo aliarum rerum homines uere sunt desuefacti, ut adeo illud in sola fere pecuniae commutatione fieri uideatur (dd). Prouidentissima igitur est Porussiae regis nouella, qua BEROLINENSI mensurae aliae omnes in prouinciis omnibus, per Europam late patentibus ac dispersis, sunt adaequatae anno MDCCC XIV (ee).

Res FUNGIBILIS olim materia mutui

Hodie fere sola pecunia.

Vnde mensurarum olim multiplicium adaequatio.

(aa) Luculenter PAVLVVS in l. 2. *mutuum* §. 1. his uerbis philosophatur: *mutui datio consistit in his tantum rebus, quae* 1) *pondere* 2) *numero* 3) *mensura* *consistunt.* Ecceur autem hoc? addit: *quoniam eorum datione possumus in creditum ire.* Sequitur rationis ratio: *quia in genere suo (intellige potius) FUNCTIONEM recipiunt per solutionem (ut reddam meos nummos, olea, uina pro tuis), quam specie (id est in diuiduo, ut eosdem numero reddam, quos mihi credidisti).* Nam in ceteris rebus (quae numero, pondere & mensura non aestimantur) in creditum (mutuum) ire non possumus. Quia aliud pro alio (aedes mea pro tuis, praedium meum pro tuo praedio) inuito creditori (quidni ergo illo

Quae res mutuo dari possunt?

illo consentienti) *solus non potest*. Quod cum ita sit, quis dubitauerit cum glossa, *panem* posse mutuo dari & reddi? Ich gebe einem 3. Pfund Brod, über acht Tage von ihm wiederum so viel an Gewicht zu bekommen. Huc pertinent omnia genera *frumentorum, seminum, olei, uini, fœni, cereuisiae, carniū, piscium, ouium, boum, cetera*. Ubi Inculentus est SCHILTER *exercit. 22. §. 5. p. 224.* qui dicit: non absurdum esse, ut eadem res *commodato* nunc detur, alio autem tempore *mutuo*, exemplo bouis. Intentionem igitur attendendam contrahentium iuerit ne illa in *usum* an uero *abusum*. Ceterum fieri potest, ut ego illis rebus indigeam nunc, qui alio tempore illis abundo. Ideoque gratiam faciat mutuo a me accipiens idque propterea, ne temporis lapsu pereant res meae aut eant in statum deteriore, cereuisia aceſcat, oleum contrahat foetorem, putrescant carnes, frumenta muribus cedant & rattis. Contra uero harum rerum cum alius usus uel non sit uel raro sit, nisi illae consumantur abusu: facile intelligitur, fieri uix posse, ut illae commodentur profintque commodatario, nisi abusu et consumptione, potu ac comestui. Inde tam late patent *comestibilia* iureconsultis medii æui, ut generis cuiusuis *fungibilia* complectantur. Quibus Germanica *Mastung, Maschland, Mus*, inde *Mustheil* uerbo reque ipsa uidentur respondere.

nequeantque
commodari?

Fungibilis uox
iurispruden-
tiae barbarae.

(bb) Debetur haec uox doctoribus medii aut superioris æui. Cum enim ad *l. 2. §. 1. ff. de reb. cred.* iureconsulti rem *mutui capacem* ita definirent, ut una alterius uice posset *FVNGI* resque pro re in eodem genere solui: uno demum uocabulo res ad mutuum habiles comprehendere uoluerunt appellaruntq; illas nomine *FVNGIBILIVM*, id est, fungentium uicem alterius. *Fungi* enim est *uicem* obire & munus. *Vita fungi*, est id agere, quod officii est uiuentis, non autem

tem mori, quod uulgus dicit. Vbi itaque res talis est, ut eius uicem sustineat *fungaturque* altera in eodem genere; ein Pfund Fleisch für ein Pfund; ein Scheffel Haber für einen andern Scheffel; ein Faß Bier für ein anders Faß eben dieses Getrandes: ibi oportet creditorem rem pro re eiusdem generis accipere. Cum non interfit illius, si ueres propria ei reddatur, siue aliena. Plenus in explanatione uocabuli *functionis* est Franc. CONNANVS lib. 7. cap. 1. p. 446. b. BRISSONIVS in h. u. & Iacob. GOTHOFREDVS in *dissert. de aequalitate & functione in mutuo*. Quibus assentior, quicquid ex aduerso disputet emendetque SALMASIVS *de usuris* c. 1. p. 9. 10. Ceterum uocabuli *fungibilis* nouitatem humaniores iureconfulti horrent, quod superiori demum aeuo nata sit: sed alii malunt barbari esse, quam laborare sermonis paupertate aut sequi ambages & circuitus.

(cc) Fallar hic, an uera prodam, memini cognita adhuc, tuum lectori iudicium esto. Scilicet unde tanta *ulnae, mensurae, ponderis* in regionibus, imo etiam in urbibus diuersis, uarietas, adeo multiplex & multiformis? Aperiam coniecturas. Olim in tanta signati aeris penuria, praesertim in Germanis, quibus auri & argenti usus prorsus fuit ignoratus, non aliud remedium superfuit, quo homo ex rerum abundantia absque damno ullo hominis succederet inopiae atque egestati, quam ut unus daret alteri, quod post aliquod tempus ab hoc, in genere atque etiam uel in pondere uel numero uel mensura eadem, cum gratiis redderet. Agricola finge, cetera incolam foecundae regionis, qui sub exitum hiemis casu forte incendioque uacuum habet frugibus hordeum & granarium, premiturque cum suis earundem egestate, rogat ille aliquem extraneum, loci admodum sterilis ac longe dissiti, ut sibi mutuo det centum medimnos frumenti. Hic adsurgit petito

Causae multiplicium mensurarum der Ungleichheit am Maas, Eölen und Gewicht.

qui ex mutui contractu ueteris Germaniae?

Docetur id exemplo.

Nin mensurae.

mu-

mutuoque dat eidem, quod exegit. Aduenit tempus, ut, quod accepit, reddat debitor. Quaeritur qua mensura? debitoris an creditoris. Creditor urget mensuram debitoris, quae forte maior; primo quoniam in sterili regione, in qua dedisset mutuum, frumenti pretium maius sit, quam in foecunda, in qua datum reciperet; deinde quoniam transuectio à loco in locum exigat sumptus, quos aequare debeat mensura maior, cetera. His litigiis uel finis uel qualecunque remedium quaesitum est in mensurarum diuersa ratione, ut licet debitor acceperit frumentum in mensura *minori*, illud tamen in *maiori* redderet absque damno suo, si quidem computauerit inuicem calculosque duxerit diuersi in locis diuersis ualoris. Eadem causa est

2) ponderibus.

IN PONDERIBVS. Finge aurigam merces Hamburgo transferre Amstelodamum: idem facere nautam. Primus certe maius pro singulis libris locarium habebit, quam ultimus.

3) ulnis.

Inde diuersitas librarum unter gemeinen Pfunden und Schiff-Pfunden. Quid de VLNIS? Notum & historicis & mercatoribus, quod *Parisiis* olim & panni & serica contexta, arte, quam alibi, maiori. Hinc in urbe maior copia & pretium eorundem minus, quam in locis aliis, ad quae deferri non potuerunt sine graui transuectionis impensa.

4) numeris.

Habes itaque *ulnam Parisiensem maximam*, in *Brabantia* minorem, *Hamburgi* iterum decrefcentem minimamque *Lipsiae*. Idem fere iudicium de NUMERIS. Olim aeris in Germania ingens paupertas, hodie eius diuitiae & abundantia. Hinc numeri nunc longiores, quam olim discriminaque unter alten und neuen, diesen und jenen Schocken, der grossen u. kleinen Mandel, cetera. Inde iuris huius axiomata: *ubi rerum copia & ubertas, ibi etiam maior largiorque mensura; contra, ubi egestas rerum & penuria, ibi parca quoque mensura paruoque contenta.* Vnicum exemplum addimus memoria patriae

Axioma iuris
huius: ab ubertate rerum
ad mensuras
largiores &
contra.

dul-

dulcissimae. Stupent Saxones, in Sueuiam aut Franciam delati, quum uasa conspiciunt, quibus illis uina apud nos adponuntur, ob insignem, quam habent, granditatem & spatia amplissima. Nostra enim mensura, quam canthari nomine adpellant, altera, alicubi tertia & quarta parte maior est, quam in Saxonia, Thuringia, Vandaliaque. Quis autem nescit, quod ultimae regiones olim fuerint inuineae, uinaque aliunde allata crescere oportuerit in ualore ideoque decrescere in mensura. Dices autem, quid de cereuisia? cuius mensura eadem est, quam uinorum. Repono, publicas olim mensuras in illis tantum rebus adhibitas fuisse, quae in commercio fuerunt cum extraneis: fruges domi natae & consumptae mensuras habuerunt priuatas, quibus leges dixit quilibet pater familias. Porro, si urgeas, axiomata superiora fallere tamen in regionibus quamplurimis, ubi in rerum ubertate parca tamen sit mensura. Repono, iura eo respicere, quod fiat plurimum: neque regulam, praesertim in rebus uoluntariis, inueniri, quae non patiatur exceptionem. Deinde antiquam fidem migrauisse tempora, principes, auaritiam, inhumanitatem, cetera. Addi his possunt, quae *dn. praeses* differuit in der Einleitung zum teutschen Münz-wesen mittler Zeiten *cap. 13. §. 2. p. 204. 205.*

Reponitur ad oppositiones
 1) *distinctione inter mensuras priuatas & publicas.*
 2) *iura loqui de maiori parte.*
 3) *nullam regulam sine exceptione.*
 4) *entium moralium nulla stabilitas.*

(dd) Causae mutationis huius ad inuestigandum non sunt difficiles. Olim enim in egestate aeris apud Germanos fieri aliter non potuit, quam ut pleraque commercia fierent rerum permutatione; mutuum uero raro in numis, plerumque in rebus fungibilibus generis alius cuiuscunque. Repetamus exempla ex salinaria mercatura huius ciuitatis. Nam peregrini, (die Gäste) salem nostrum non redemerunt numis, sed rebus aliis ferro, lignis, mineris, assibus, butiro, oleo, caseo, piscibus, carnibus, ceteris

Quare hodie sumus desuefacti a mutuo rerum aliarum quam numorum?

Qui olim mutui contractus in rebus aliis, non in numis?

Exemplo salariorum contractus apud Halenses.

Ruricolae nobiles in magna opulentia uix diuites solidi unius.

COMMENDATIO
MUTUI IN PECUNIA.

teris rebus alicuius pretii. Numi autem quandoque interuenerunt, non ut pretium facerent, sed factum adaequarent. Si forte emtor plus minusue casei habuit, quam ille respondere fali ex asse, tum additi sunt aliqui numuli nunc ab emtore, iterumque a uenditore. Quapropter salariae artis magistri (*Die Meister im Thal*) omnes exercuerunt mercaturam: ut rem haberent domini salinae, qua illis opus fuerit ad uictum & cultum. Sic euenire olim potuit, ut nobilis ruricola, *landsassium* dicimus, ditissimus esset rerum hominumque abundantia, qui tamen integri anni spatio uix aliquot denarios aut solidos uidit uertitque auri & argenti. Fruges eidem suffecerunt solae, quibus mutuum contraxit; emit uendiditque; mutauit ac permutauit; dedit & accepit; dedit fecitque. Verum enim uero maior longe nostrorum temporum felicitas. Vbi in uictu cultuque mortalibus non opus est alia re, quam *numis*. Hic est ille Vertumnus, qui iam ex quolibet facit quodlibet, mutat, uariat, conuertitque: nunc esurientem cibant; nunc satiat sitientem; nunc uestit nudum ornatque; nunc tuetur; delectat; explet adfectus omnes, studia, cupiditates; ex seruis dominos, ex dominis seruos facit, & quae reliqua sunt eius generis portenta, quae illi rerum & uoluptatum effectori sacro patent parentque. Neque immerito ad rerum pretia mutuumque contrahendum electum est aurum & argentum, quoniam haec materia est rara, ardua, pulchra, constans, facilis portatu, custoditu, numeratu, cognitu, diuisu & quae praestantiarum genera alia sunt, quibus ad augeri possunt ea, quae enumerauit *PVFFENDORFIUS lib. 5. iur. nat. c. 1. §. 13. p. 683.* Quod cum ita sit, utique consultum magis est cuique, qui mutuo accipere uult exempli loco fruges, cetera, ut, illis pretio numorum aestimatis, nomen suum ponat in alterius aere, soluatque elapso

pfo tempore, quod debet, in pecunia. Neque aliter hodie fere contrahitur, quod dictum doctumque.

(ee) Aenigmatis instar fuit: *rem, factu possibilem, singu-* Novella Po-
lis utilem, imo desideratam omnibus, tamen sperni ac negligi. russia regis de
Id enim uerum esse dixerunt de mensurarum adaequa- mensurarum
tione; quarum inaequalitas & ratio multiplex causa fuit adaequatione
molestiarum, impeditionum, fraudum, errorumque. Ut d. 25. mensis
omnes boni in uotis haberent ponderis & mensurarum di- Iunii.
uerfitates tolli demum & ubique omnia ad unum exigi cid 1000 XIV.
modium. Hodie praesertim, ubi, quod dixi, ratio porro
non est, quae olim fuerat inaequalitatis mensurarum. Cla-
ra uerba sunt Reform. Pol. Augsb. 1530. tit. 30. weiter ist
zu forderung gemeinen nußens für fruchtbar angesehen
worden, daß im H. R. R. ein gemein Ehl, Maas und
Gewicht seyn solle, vielerley Betrug fürzukommen. Die-
weilen man sich aber der Zeit deßhalben nicht vergleichen
können, ist solche Sache zu weiterer rathschlagung biß den
1. Martii verschoben worden. Sed ex his Martii kalendis
factae sunt kalendae Graecae. Verum enim uero uix re-
gnum suscepit rex noster, ex quo expleuit hoc bono-
rum uirorum desiderium editaque nouella omnes omni-
um prouinciarum mensuras Berolinensi adaequauit, cu-
ius uerba in margine (*) summatim recitabimus. Idque

C 2

ex-

(*) Verba edicti regalis, an. 1714. promulga-
ti in ducatu MAGDEBURGICO, idem enim in re-
liquis prouinciis est factum, haec sunt: Nach-
dem Se. Königl. Maj. in Preussen, unser aller-
gnädigster Herr etc. in Dero Chur und Marck
Brandenburg eine Gleichförmigkeit des Maasses,
Ellen und Gewichts vor einiger Zeit einführen
lassen, und dabey zugleich bekannter massen al-
lergnädigst verordnet, daß solches in Dero Her-
zogthum Magdeburg und Graffschafft Mansfeld
Magdeburgischer Hoheit gleichergestalt gesche-
hen, und alles auf den Berlinischen Fuß gesetzt
werden solle, welches Maas, Ellen und Gewicht
dann bey der hiesigen Regierung und dem Kö-
nigl. Commissariat zu Magdeburg zu bekommen;
als werden die Königl. Beamte, Magistraten in
Städten, auch alle Gerichte, Obrigkeiten insge-
mein hiemit ernstlich befehliget wegen des Ge-
wichts, Ellen und Maasses bey Vermeidung
Sr. Königl. Maj. schweren Ungnade und unan-
bleib-

*Mensurarum
aequatores.*

exempla factum regum ac principum aliorum. Nam de Galliae rege testes sunt BODINVS *lib. 1. de republ. c. 10. n. 169.* CHOPPINS *de doman. Franc. lib. 3. tit. 22. n. 2.* de re Hispaniae Alphons. de AZEVEDO *lib. 5. tit. 13. recap. 1. 1. n. 3.* de re Hungariae Stephan. de WERBOECZ *in eod. iuris Hung. ad an. 1405. p. 69. an. 1540. 1572. 602.* de Brandenburgicis ducibus in marchia SCHEPLIZ *part. 4. tit. 6. §. 1.* deduce Wurtenbergico interpretes des Württenb. Landr. BIDENBACHIVS *p. 37.* LINDENSPVR *p. 261. n. 5.* EHRENBACHIVS *in metrolog. cap. 4. §. 5. p. 36.* Quod cum factum sit, nouum coniecturis nostris argumentum accedit, causam, quae olim in ponderum & mensurarum diuersitate regnavit, hodie porro non superesse. Id enim est, quod principes, origines licet ignaros, mouit ad tollendam mensurarum inaequalitatem.

DIFFERENTIA IV.

Mutuo qui contrahere nequiuert reipublicae officiales?

*Romanis lex
prohibitua ad-
uersus officia-
lium & iudi-
cum uersuras;*

non Germanis.

Prouidentissime apud Romanos fuere constitutum, ne RECTORES, IUDICES, ADMINISTRI prouinciarum mutuum uel darent uel acciperent a ciuibus aut subditis, ne his uel graues esse possent uel iudicia ac potestas eorundem corrumpi (aa): explo- dunt institutum Germani, quasi nostri rectores magistratus & iudices perpetui, cum ex aduerso Romanis temporarii fuissent, neque nostris offi- ciali-

bleiblicher harter Eiscalischer B. straffung binnen 14. Tagen a dato insinuationis sich deswegen ge- bührend zu melden, und ihre Ellen, Gewicht und Maas nach dem Berlinischen einzurichten, des- wegen dann diejenige, so im Saal Creyse und Graffschafft Mansfeld Magdeburgischer Hobelt wohnen, bey der Regierung, alhier, die aber, welche im Holtz, Feischauichen, wie auch Eu- ckenwaldischen Creysen wohnhafft, bey dem Löbl. Commissariat zu Magdeburg sich angu- geben wissen werden. Urkundlich unter dem Königl. Preussischen Regirungs Secret des Hir- hogthums Magdeburg. Gegeben Halle, dem 25. Junii 1744.

cialibus & iudicibus tanta potestas & auctoritas, quanta illis legatur fuisse, qui prouincialibus dicti TERRIBILES (bb). Quemadmodum autem in primo nullum contradicendi robur inest; ita in altero tanta nobiscum discrimina non sunt, quin idem metui nequeat ab officialibus nostris. Quod cum ita sit, non puta habere principes nostri aevi, quare illos poenitere debeat huius legis Romanorum (cc).

Malo forte consilio.

(aa) Verba MODESTINI in l. 33. ff. de reb. cred. sunt haec: *Qui prohibeantur officiales in prouinciis mutuum contrahere?* principalibus constitutionibus cauetur: ne hi, qui prouinciam regunt, quiue circa eos sunt, negotientur mutuamue pecuniam dent foenusue exerceant. Et Gordianus Caesar in l. 3. C. si certum petatur dicit idem: eos, qui officia administrant, neque per se neque per suppositas personas, tempore officii sui in prouincia foenus agitare posse, saepe rescriptum est. Imo grauissima poena statuitur in transgressores ab HONORIO in l. 16. C. si certum petatur, ubi ita rescribit: *Quisquis IVDICI foenebrem pecuniam mutuauerit, si in prouincia fuerit uersatus, quasi emtor legum atque prouinciae EXILII poena una cum ipso iudice plectetur.* Adeo enim ad partium studio liberos uoluerunt Romani in prouinciis officiales, ut etiam nuptias prohibuerint cum sponsa prouinciali. Quod in l. 38. ff. de ritu nupt. PAVLVS testatur: *Si quis OFFICIUM in aliqua prouincia administrat inde uxorem ducere non potest: imo dubitatum olim, an ibi elocare possit filias suas, quod post ipsi indultum (*)*. Quin etiam emendo uendendoque negotiarentur in prouinciis, rerum administratos ex eadem causa prohibue-

C 3

(*) Memorabile hic commentum est Iacobi in l. 3. tit. 6. qui omnino hic consulendus. GOTHOFREDI ad l. un. C. Theod. si prouinciae re- Vbi rectores prouincialibus dicantur terribiles uel ad eum pertinentes sponsalia dederint, biles.

Rationes dubi-
tandi.

a) quod lex de
dando non ac-
cipiendo mu-
tuo intelligen-
da.

b) quod respi-
ciat magistra-
tus tempora-
rios, non per-
petuos.

hibuere Romani idque sub poena quadrupli & amissione rerum, uti admonet Marcianus in *l. non licet 46. ff. de contrab. emt.* Neque aedificare poterant iidem in prouincia sua, ne forte operarii & artifices, gratis aliquid faciendo, illorum animos iudiciaque occuparent, uti habetur in *l. un. C. de contractib. iudicum*. Quae leges etiam prouincialium magistratuum administratos, scriniarios & numerarios tangunt, quod docet *l. 8. scriniarios C. de numerariis, actuariis &c.* Atque haec omnia cum sibi constent legumque causae adfint planae & apertae, fieri non debet, ut nos intransuersum agant, quae aliis aliunde solent adduci. Taedet pigetque alios saluberrimae legis. *Principio* enim sunt, qui prohibitionem tantum factam esse putant prouincialibus rectoribus, iudicibus, officialibus eorundem ne mutuum *dent*, non autem ne *accipiant*, quoniam ultimum hoc saepe exigat necessitas neque inde aliquis metus sit corruptionis. Quoniam prouinciarum rectores bona acquirere non potuerint immobilia neque foenus exercere ideoque tales numi uel raro accepti sint ab illis uel nunquam. Ita Anton. FABER in *rationalib. tom. 3. lib. 12. ad l. 33. 34. p. 73. 74.* & qui summum uirum exscribunt. Verum religioni mihi duxerim, a modo commemorata *l. 16. C. si certum petat. secedere*, certissimus, quod a praefide & rectore prouinciae maius longe periculum, quam a iudice, qui ab eo dependit. Imo quis dubitauerit, debitorem instar serui esse sui creditoris, ut adeo prouinciae rector non potuerit creditorem suum, re licet ita exigente, offendere. Alii putant, fore hoc edictum durissimum longe in prouincialibus rectoribus & administris perpetuum munus habentibus. Ut enim triennio pecuniam otiosam habere, adeo graue non sit: ita onus intolerabile prorsus, si pecunia illorum aeternum foret demortua. Inde laudant *l. 34. ff. de reb. credit.* quae

quae haec est: *praesidis prouinciæ* * *OFFICIALES*, quia (qui) perpetui sunt, mutuam pecuniam dare & foenebrem exercere possunt. Praeses prouinciæ sumere foenebrem non prohibetur. Quemadmodum uero lex haec discrimen inter temporarios & perpetuos magistratus fecit: non de *praesidibus* ipsis, sed tantum de inferioris ordinis *officialibus* eius, a quibus uix metus esse potest, praesertim, si praesides, a quibus pendent, mutantur, ut adeo si in amore sunt unius, non ideo etiam alterius fauorem sibi queant polliceri eoque abuti: ita facile est etiam perpetuario rectori, ut pecuniam, quam mutuo dare in sua prouincia nequit eandem in aliam transmittat elocetque pro usuris. Ceterum in ultima legis parte aut expungerem uoculam *non* aut *Accursu*, *Angeli*, *Decii* limitationibus si contrahat bona fide, ad usum quotidianum, palam, cetera, hic locum darem aut in manifesta antimoniam, starem ego *l. 16. C. si certum petatur*, utpote institutis Romanorum eorumque rationibus magis concinna.

(bb) Fidenter *Paulus* *BVSIVS* lib. 12. ff. p. 444. 445. scribit: *Quod leges hae* ^{non receptae} *lex haec* (ne contrahant mutuo in prouinciis praesides, ^{sint Germanis.} iudices, ministri cum prouincialibus) *moribus pene totius Europae in Italia, Gallia, Hispania, Belgica est sublata.* Idem uult *GROENEWEGEN* ad tit. *C. de contract. iudic.* Idem *HAE-NONIVS* in *encyclopaed. part. 3. tit. 1. c. 3. n. 31.* Idem *Regner. ab OOSTERGA* in *censura Belgica* lib. 12. tit. lege 33 34. p. 237. addita ratione: *nec impedimento est periculum oppressionis, quia id facile auertit summi principis & regis potestas.* Ipse *Anton. FABER* in *ration. tom. 3. p. 74.* quamuis ex alio fonte, ita decidit: *Ex quo adparet, non esse hodie in usu apud nos hanc legem. Apud quos magistratus omnes sunt * perpetui.* Idem *Franc. DVARENVS* tom. 2. lib. 2. disput. c. 4. p. 31. Idem *CORVINVS* ad lib. 1. *Cod. tit. 59. p. 36.* Idem *Anton. PEREZ* ad lib. 4. *C. tit. n. 2.*

§. ZYPAEVS in notit. Belg. lib. 2. de iurisd. c. 17. Idem BVGNYNON lib. 1. de LL. abrogat. lib. 1. satyra 39. 77. 161 lib. 2. sect. 67. lib. 3. sect. 100. MORNACIVS & AVTVMNVS ad lib. I. tit. 54 ARGENTRAEVVS ad consuet. Brit. art. 35. not. I. n. I. CHRISTINAEVS uol. 2. decis. 86. n. 3. Ex nostratibus idem habet dicitque BRVNEMANNVS ad l. 33. 34. ff. de reb. cred. n. 4. qui utraque argumenta coniungit, quia nostri magistratus sint perpetui; conueniri queant durante officio; non tanta eorundem potestas; regiones unius principis tantis spatiis in Germania disiectae non sint, quam olim in orbe Romano, quod ultimum addit b. m. STRYK. Vfs. mod. lib. 12. tit. §. 13. p. 407.

Commendatio
L. 33. ff. de reb.
cred. reipubli-
cae Germani-
cae etiam nunc.

Quorsum au-
toritas ZASII.

(cc) Phoenix Germaniae iureconsultorum Vdalricus ZASIVS tom. I. ad lib. 12. tit. I. ff. p. 345. 346. huius argumenti & utriusque legis 33. 34. memorabilem & luculentam habet commentationem. Ita autem ille ex usu scripsit fori rei-que publicae: *Haec lex (aduersus officiales mutuum contrahentes in prouinciis) est utilis & pulchra, sed male seruatur. Sunt & aulici, qui hac lege mutuare prohibentur, quos palatinos dicimus Hoffagen, Hofgesind. Extendite hoc ad MILITES, qui in exercitu hybernant uel aestiua tenent in aliqua prouincia & ciuitate, ut superioribus annis fuerat exercitus hic subsidiarius. Nam neque hi possunt negotiari, neque etiam nuptias contrahere cum filiabus prouincialium in l. si quis ff. de ritu nupt. & l. 57. ff. eod. Quod male seruatum est, dum exercitus equestris ducis Sigismundi hic (Friburgi) hybernaret. Quia equites nobiles & ignobiles felicia hic matrimonia contraxerunt. Si constaret aut metueretur impressio terroris etiam eadem ualet lex prohibitiua in officialibus perpetuis. Ita SALICETO subscribendum, qui de omnibus officialibus leges intelligit, cum causa earum, metus uiolentiae, terroris, coactionis, tangat utrosque & temporarios & perpetuos. Subit hic men-*
tem

tem patria mea. Nam illius(**) duo priuilegia inueniuntur *Priuilegium*
hoc eodem fine concepta, ne Caesaris officiales filias ci- *FRANCOFVRTA-*
uium cogerent ad connubia: sed in arbitrato cum paren- *NVM an. 1232.*
tum, tum filiarum esset, sine ira Caesaris, illius admini- *Et 1267. ad-*
stros & officiales, potentes matrimonii candidatos, repudi- *modum singu-*
lare.

D

are

(**) Meretur sane ea occasione recenferi diploma utrumque. Causa haud dubie fuit haec. Cum Caesares multoties Francofurti diuerterent, optimatibus palatinis innotescere oportuit cum uultus foeminarum, tum opimas dotes. Inde occasio palatinis ad sollicitandum & ambiendum sponfas opulentas. Ut autem uoti sui haberent successum uel Caesare ipso uel principibus administris usi sunt proxenetis, quibus aliquid negare uidebatur & indignum esse & rem periculi plenissimam. Noluerunt tamen ciues matrimonia coacta; noluerunt opes & diuitias auferri ac eripi e ciuitate. Non ergo aliud consilium fuerat, quam rogare a Caesare priuilegium: negandi palatinis filias & matrimonia sine rubore, ira, indignatione Caesaris & purpuratorum. Ita enim factum est, ut desperarent iam de successu candidati neque potentes inuenirent proxenetas, quorum auctoritati nihil dederunt ex hoc tempore Francofurtani, animis eorundem sacro Caesaris priuilegio obfirmatis. PRIMVM est regis Henrici, haud dubie, quod subscriptio docet filii Friderici II. imperatoris an. 1232. *HENRICVS Dei gratia Romanorum rex semper Augustus fidelibus suis, scultetis Et uniuerfis ciuibz de FRANCKENFORT gratiam suam Et omne bonum. Constantiam deuotionis uestrae Et feruorem fidei, quem multa iam per tempora circa nos Et imperium habuistis salubriter aduertentes, talem nobis damus gratiam (ergo olim forte preces Caesaris fuere imperia & leges) Et concedimus libertatem, ut * nunquam aliquem uestrum pauperem uel * diuitem cogamus aut arctemus * filiam uel neptem suam alicui de curia nostra ceu extra curiam nostram copulare aut tradere legitimam in uxorem. Et in praesenti filiam fidelis nostri Io. Goldsteni de Franckfurt a coactione, quam * inceperamus, pro seruo (milite) nostro, dimittimus absolutam. Nolentes deinceps, aliquem ciuem uestrum ad talia cogere uel arctare. Sed quantum possumus per * simplicem petitionem proficere, faciemus. Nulla tamen mala adhibita uoluntate. Ad cuius facti Et gratiae nostrae certiorum euidentiam praesens exinde scriptum fieri iussimus Et sigilli nostri munimine roborari. Datum apud Nurnberg an. cio cc xxxii. die xviii. kal Febr. indict. 5. Alterum diploma est imperatoris RICHARDI forte a. 1267. scriptum, mendose enim legitur annus 1207. In illo, post alia uerba, quae huc pertinent, sunt haec: Praeterea duximus specialiter indulgendum; ne aliquis ciuium de Franckfort filiam Et neptem suam consanguineam tradere in uxorem alicui per nos, absque suo pleno consensu aliquatenus compellatur. Insuper quod nullus ciuium praedictorum per nos uel per aliquem alium nostro nomine pro aliqua pecunia extorquenda ab ipso, singulariter aliquatenus cogatur. Intelligo ultimum de mutuo. Ne Caesar uel officiales eius ad mutuo dandum Francofurtanos adducerent minis, terrore, politionibus, aliisque causis, quae libertatem contractus impediunt tolluntque. Temporum uero superstitioni datum est, quod litterarum imperialium confirmationem petierint a pontifice R. Bonifacio IX. an. 1399. Fefellit me coniectura quod hoc factum sit argumenti causa, quod est connubiae ideoque sacrum. Nam hanc auctoritatem sibi pontifex etiam in aliis imperialibus litteris adrogauit, quae publica iura tangunt & ciuilia.*

*Exemplum da-
mni publici ex
l. 32. ff. de reb.
cred. neglectu.*

are ac deprecari. Ceterum non sine causa hodieque his legibus fieret locus, cum in prouinciis officiales, siue dantes mutuum siue accipientes, hoc contractus genere ab eo, quod est officii eorundem, possunt dimoueri atque agi in transuersum. Memini historiae, quam exempli loco hic dabo. Est rector camerae principis, quam dicunt, qui aere indiget alieno. Sunt praefecti conductores fiscalium praediorum, qui illi aere suo subueniunt interueniente contractu mutui aut cambii. Non ausus fuerat, potens licet, debitor, offendere creditores, adaugendo conductitiam mercedem, reprehendendo illos subditorum causa, notando abusus rerum elocatarum, irrogando poenam, dimouendo, sufficiendoque illis conductores largiores. Nemo adsequi potuit coniecturis, quare uir, cetera disertus, bonus, intelligens, commodorum redituumque principalis patrimonii studiosissimus, quoties aliquid in aliquo ex supra commemoratis praefectis, conductoribus desideratum, ad omnia querelarum genera obmutuerit. Verum postquam ille morte praeuentus fuerat, patuit, eum in aere fuisse huius praefecti conductoris aliquot millium imperialium. Vnde facile fuerat ad intelligendum causam, quare rector, in aliis peruigil canis, hic mutum egerit piscem. Et sane prouincialium saepius audiueris querelas: *der Richter, Pfleger, Landes-Hauptmann, Cammermeister &c. habe mit dem Manne seine Verfehrung, es könne keiner den andern lassen, der dritte und das Land müste darunter leiden.* Quae causae sunt, quod mihi stomachum moueat haec iuris Romani & Germanici differentia, mallet enim cum hoc Latii instituto patriae harmoniam. Sentit nobiscum STRAVCHIVS *exercit. 13. thes. 5.*

DIFFERENTIA V.

Mutuum qui contrahatur nomine pupilli?

Romano iure nouissimo tutor suo semper PERICULO MUTUAT pecuniam pupillarem, cuius OTIUM malunt leges, quam FOENVS (aa): ex aduerso Germanico iure CULPAM tantum ille praestat, si mutando amiserit numos pupillares. Quoniam curare debet tutor, ut numus numum pariat foenore legitimo. Quod officium si neglexerit, usuras debet de suo (bb).

LL Romanis tutori nefas mutuare fertur que casum.

Germanico officium est illius praestare culpam.

(aa) Est Iustiniani constitutio in Nouell. 72. c. 6. 7. cuius uerba summatim haec: Videmus, difficilem esse curatorum causam propter foeneratorum necessitatem. Sancimus igitur nullam necessitatem esse ex legibus, minorum pecunias foenerare: sed caute reponere & reseruare. Quia melius est custodiri, quam periclitari uel minorem uel curatorem. Illum quidem, si creditor soluendo non sit; hunc, se pecuniam minoris reliquerit otiosam aut temere mutuando culpam contraxerit. Quod si tamen curator mutuare uoluerit pecuniam pupillarem; sciat mutui periculum * omnino ad se pertinere. Nisi bona minoris tantum sint mobilia; tum mutuo & foenori det tantum, quantum ei satis est ad uictum & cultum. Cetera bene custodiat. Idem fere repetitur in auth. Nouissime C. de administrat. tutor. Id ergo uelle uidetur imperator, ut tutor pecuniam pupillarem mutuo non det: aut, si dare uelit, omnem praestet casum. Si uero pupillo alii reditus non fuerint, quantum huic satis, det foenori, tumque solummodo teneatur de culpa. Legi huc possunt RITTERSHVSIVS part. 8. Nouell. c. 19. n. 4. SCHVRFIVS cent. I. conf. 81. MEVIVS ad ius Lubec. lib. I. tit. 7. art. 3. n. 27. 28. Qui omnes etiam testantur simul ex aduerso fieri apud Germanos.

Qui Nouella 72. c. 6. 7. nolit mutuo dari numos pupillares?

nos. Vbi tutor curatorue obligetur aut pecuniam pupillarem mutuo dare aut ipse soluere usuras aut deponere illam affirmareque, se, omni industria adhibita, nullum inuenire potuisse securum ac bonum creditorem.

*Qui Germani-
ca iura obli-
gent tutorem
ad mutuo dan-
dum pecuniam
pupillarem?*

(bb) Scilicet hoc iure utimur. Tutor pupillares pecunias foenori dare debet: quod, nisi fecerit, ipse pupillo soluere debet usuras. Quid uero si nesciat bonum creditorem? Cum cura quaerere illum debet & si non inuenit, opus est, ut a deat pupillarem magistratum, quo auctore obfignabitur pecunia aut in loco bene custodito debet deponi. Ne tutori occasio detur, utendi numis, usuras sibi retinere iisque defraudare pupillum. Contra, quando oportet, moribus nostris, tutorem foenerari: si quidem malus creditor bonis lapsus sit, damnum pupilli erit, non tutoris, nisi hic temere credendo contraxerit medium genus culpa. Ita *Hartm. PISTORIS lib. 1. quaest. 9. RAVCHBAR quaest. 26. n. 6. COTHMANNVS uol. 4. conf. 9. n. 69. Harmoniam statutorum in pluribus Germaniae prouinciis dedit b. m. STRYKIVS V. M. lib. 26. tit. 2. §. 20. p. 566. sqq.* Rationes huius consuetudinis sunt: quia hodie mutui contractus ordinarie usuras parit, ut non opus sit ambagibus stipulationis; quia uix occasiones desunt mutandi, cum nostra fere Germania destituatur trapezitis; quia probum hodie nullum habet, foenus exercere; quia tutores, in tanta mutui frequentia, non creduntur pecuniam pupillarem relinquere in otio; quia praedia in Germaniis emptores uolunt uel agricolas uel clientes, uasallos, alterum oneris alterum est aleae, neutrum e re semper pupilli. His moribus uiueremus, licet patriam Latii instituta nunquam occupauissent. Est tamen idem constitutum in iurisprudentia anteiustiniana. Quorsum pertinet *l. 7. §. 3. 4. 5. sqq. ff. de administrat. tut.* atque *l. 24. C. eod.* Vbi tamen addi-

additur, quod principio susceptae tutelae *sex menses* habeat tutor, instar spatii deliberandi quaerendique idoneum creditorem, uti habetur in *l. 16. § 7. ff. de administrat. tut. & l. 24. C. cod. addita Nouell. 72. c. 6.* Quod tamen uix dederim tutori in patria, quoniam, in tanto mutuatitii contractus usu, praesertim in loco urbi uicino aut emporio eius generis spatiis non est opus. Taceo, quod plerarumque Germaniae prouinciarum statuta hic fileant neque opus sit, illa ex Latio supplere. Inprimis si tutori adsignatum sit salarium tutelare: quod plurima Germaniae statuta tutoribus aperte tribuunt, ut *dn. praesf.* ostendit in *iuris Romani & Germanici differentia tutelari 17. p. 57.*

DIFFERENTIA VI.

Qui mutuo dare aut accipere possint pupillus & minor?

Romano iure mutui contractus, cum PUPILLO aut MINORENNI initus, periculo haud caret (cc): Germanica iura ab hoc rigore abhorrent abeuntque multifariam. Principio annos nati OCTODECIM dant mutuo accipiuntque recte firmiterque sine discrimine ullo, metu ac suspicione (dd). Idem adfirmant interpretes forenses de notariis, licentiat, magistris, doctoribus (ee): idem de illis, qui in numero sunt mercatorum (ff).

Mutuum non contrahunt, nisi post aetatis an. XXV. Imo recte contrahunt ante
1) Germani
2) doctores
3) mercatores.

(cc) Qui mutuo dat pupillo sine auctoritate tutoris, ille non obligat *pupillum* potestque hic mutuum, si ipse quod dedit, semper repetere. Clara est *l. 41. ff. de condict. indeb.* eiusque uerba: *Quod pupillus sine tutoris auctoritate promiserit, soluerit; repetitio est. Quia nec natura debet.* Idem habetur in *l. 59. ff. de O. & A.* Quid uero si creditor aut debitor simul adhibuerint consensum tutoris pupillaris? Tenetur quidem ita pupillus instar maioris *l. 5. ff. de R. I.* nisi

Qui mutuo contrahi nequeat cum pupillo aut minori, ne quidem accedente tutoris aut curatoris auctoritate?

Causae iuris
Romani uo-
cantur sub cen-
suram impro-
banturque.

laesus sit, ubi potest in integrum restitui sicque tolli obligatio, siue crediti siue debiti nomine contracta. Ita enim l. 13. § 11. C. de iudiciis se habet: *Sin non sufficiat pupillis uel minoribus substantia* (tutoris aut curatoris, quos actione tutelae conuenerunt) *tunc * in id, in quo fuerint, mutui contractu, detrimentum perpeffi, placuit in integrum * restitutionis auxilium eis superesse.* Quod cum ita sit, cauendum esse, ne quis pupillo aut minori mutuo det uel ab iisdem accipiat aliquid mutuo, licet in utroque auctoritas accesserit tutoris & curatoris, nisi de uersione in rem constet simul, iure consulunt *Harm. PISTORIS part. I. quaest. 27. n. 42. CARPZOVIVS lib. 5. resp. 78. n. 22. cum iisque b. m. STRYKIVS V. M. lib. 12. tit. 1. §. 18.* Causae, quae Romanos ad ita statuendum, permouerint, sunt hae. Principio fauor illorum, qui per aetatem se nequeunt defendere; *deinde* tutorum & curatorum perfidia, socordia, egestas, ut damna, culpa eorundem facta, opibus pupilli & minorennis, nequirent refarcire ac reparare; *porro* collusiones cum contrahentibus in utriusque perniciem; *tandem* ingeniorum apud Italos peruersitas & malitia praesertim in iuuentute; *denum* illecebrae & lenocinia Romae praesertim, in illa omnis generis uoluptatum sentina. Verum consultores legum contra expendere secum debuissent, quod fera nimis Latii maiorennitas; quod minores ita extra commercia cuiusuis generis negotiorum cum aliis, suo certe incommodo ac damno; quod tutorum & curatorum inania sic nomina; si autem neglexerint hi officia sua, quod culpa in illos redundet, quorum iudicio illi sunt electi uocatique ad spartam tutelarem; quod iura disponant de illis, quae fiant plerumque, non, quae semel aut iterum; quod alia lege concussionibus itum sit obuiam quae-

quaeraturque, quid iuris sit, ubi omnia facta contractaque sunt bona fide.

(dd) Alibi in differentiis tutelaribus ostendit *dn. praes.* in- *Mutuo in Ger-*
stitutis Germanorum & plerarumque, imo omnium Eu- *mania post an-*
ropae gentium, iuvenes post XVIII. aetatis annum factos *num XVIII.*
fuisse maiores sui iuris, intuitu etiam bonorum at- *recte contrahi-*
que aeris sigillatim, ut libere negotiarentur mutuique *tur exemplis*
contractu & se obligarent & alios. Recitabimus uerba sta- *tutorum.*
tutorum in celeberrimis Germaniae emporiis, ubi uersu-
ra rerum ac aeris praesertim frequentissima. In quibus
adolescens decem octo annos natus potest mutuo dare &
accipere. *Reformation der Stadt Nürnberg tit. 39. lege II.* *Noribergen-*
sum.
biß die Pfleeg-kinder XVIII. jahre ihres alters erfüllet haben
sollen selbige curatores haben, nach solcher Zeit aber die
curation aufhören. Addit commentator ad ius Noriber-
gense, quem custodiunt *musae dni praesid.* quae sequun-
tur: *Etiam OCTO ac DECEM ANNIS maiores fiunt adolescen-*
tes per constitut. Neapol. tit. 42. ubi audiendi sunt de Isernia
& de Afflictis. Imo etiam glossa dicit, maiorenitatem Latii
anteuerit septem annis lex Lombarda. quicquid addi potest ME-
VIVS ad ius Lub. lib. I. tit. 7. art. 6. n. 4. 5. & Iacob. SAVARY
le parfait negotiant lib. I. cap. 31. Eundem minorennita-
tis terminum probant statuta HAMBURGENSIA part. I. Hamburg-
tit. 9. Knaben unter achzehen Jahren werden nach unserm
Stadt Recht unmündig gehalten & part. 3. tit. 6. §. 21. die
curation wird erlediget, wenn die Knaben das 18. Jahr
erfüllet haben. Als dann sie ihre Person und Güter in
und ausserhalb Gerichtes frey und selbst regieren und ver-
treten mögen. Et codex eiusdem ciuitatis MSCTVS in uer-
nacula idiomatis uetustioris tit. 43. ita loquitur: Tho 18.
Jahren sind de Kinder mundisch ehr Gut tho verwahren.
Et alius itidem MSCTVS: Vrouwen odder Manns benedden
XVIII.

Bremensium.

XVIII. Jahren mogen neur sacke vorderen sunder Vormund. Neque alium curationis finem habet statutum BREMENSE, cuius uerba *tit. 3. art. 77.* dabimus ex uetusto codice MSCTO *dn. praesidis*: dese Vormunde (Curatores) schöllen Vormunde bliuen, den Jungfrowen wente se tho Böfftein iahren kahmen und den Knechten tho Achtein iahren. Addit interpretis iuris Bremensis anonymus, quem etiam MSCTVM possidet *dn. praeses*: Warum aber sollen die Jungfrauen ehender, als die Knechte zu mündigen Jahren kommen, da doch die Manns personen ehe ein gesetztes Gemüth, als die Weibs personen zu haben pflegen. Antwort: eine Weibs person gebrauchet zu demjenigen, was ihres Thuns und Gewerbes ist, so viel Verstand nicht, als eine Manns person zu männlichen Berichtigungen, die weit wichtiger, als der weiblichen sind. *cetera.* Sed de his ex instituto *dn. praef. in differentiis utriusque iuris tutelaribus.* Ceterum exin facile est ad intelligendum, cum in celeberrimis emporiis sufficiat decimus octauus aetatis annus ad contrahendum & mutuandum; quod Germani ceteri, quorum tantae opes non sunt, causas uix habuerint, proferendi limites maiorennitatis ad terminus iuris Romani.

Mutuo contrahitur recte cum licentato aut doctore minorenni?

(ee) Illius sententiae & rationes habemus & auctores, patrii iuris testes. Scilicet fieri posset, ut maturitate ingenii adolescenti, nondum XXV. annos nato, *doctoris* priuilegia digne conferrentur, quod in dubium frustra uocauit WALTHER *de priuileg. doctor. c. 23.* cum illud ex innumeris praestantissimorum virorum exemplis constet, quae congeffit *b. m. ITTERVS cap. 7. de gradib. academ. §. 42. 43. 44.* Quod ubi fit, illud in foro quaeritur, utrum eius aetatis *doctori, magistro, licentato, notario*, tribui porro priuilegia queant pupillaria aut minorennium; an uero dicendum sit, eos

eos contrahere sine uicio & periculo posse, instar maioren-
 rennium? Sunt qui ultimum adfirmant: sunt autem qui
 negant: sunt demum, qui respondent cum discrimine re-
 rum & argumentorum. Scilicet, ut priuilegia minorennium
 aut pupillorum illis danda sint tantum in his, quae *fa-
 cta & negotia*, non quae *iura* tangant: alii tamen etiam in
 ultimis indulgent illa eisdem, si forte doctores praxeos
 sint ignari. Quorsum conferri possunt *SARMIENTA select.*
interpretat. lib. 3. c. 22. n. 5. *ODDO de restitut. in integr. part 1.*
quaest. 23. art. 7. *GALESIVS de rest. in integr. decis. XI. p. 263. 264.*
FELTMANNVS ad L. 2. § 43 ff. de O. Iur n. 4. Ego crediderim,
 adolescentem priuilegiis magistri, doctoris, licentiatii muni-
 tum conqueri non posse, si haec aetatis beneficia illi, praefer-
 tim in mutuo negentur. Nam primo sibi tribuant, quod ho-
 nores illos iusto citius rogauerint idq; consensu superiorum;
 deinde si quid ignorauerint, illud tamen ignorare non po-
 tuerunt, quod tum consuli debeant prudentiores; post do-
 ctor erudire alios potest, iura respondendo, dando, deciden-
 doque, aqua igitur ei haerere non debet, si causa ipsius sit
 propria; tum in mutuo praesertim simplicem fidem se-
 quimur, ut adeo tanta hic arte non sit opus, quae docto-
 ris superet excellentiam. Idem dicerem in mutui contra-
 ctu adolescentis studiosi, si quidem ipse fuerit instructus
 rectore morum uitaeque (*der auf Universitäten einen Hofmeister bey sich hat*), cuius accessit in negotio consen-
 sus. Sed de hoc infra *differentia 8.*

*Studiofo, si re-
 ctore sit in-
 structus wenn
 der Hofmeister
 mit unter-
 schrieben.*

(ff) Sententiam forensis esse, quod *mercator minorennis* mutuo dare & accipere possit, sine periculo metuque
 in integrum restitutionis, testantur *STRACHA de mercatura*
part. 3. n. 26. Fr. ODDVS de restit. in integrum part. 1. quaest. 23.
artic. 6. MARQVARDVS de mercatura lib. 1. c. 9. n. 15. quamuis
 hic titubet uacilletque. Quo fidentior est *Anfaldus de AN-*

*Mutuo auire
 et contrahat
 mercator mi-
 norennis.*

SALDIS *dispurs. ult. general. de mercatura n. 88. 89. p. 427.* Verum in celeberrimis Germaniae emporiis idem etiam aperte dicunt leges. Statutum NORIBERGENSE tit. 13. lege 4. die Kinder mögen hinter den Vormunden kein Geld aufnehmen. Wo aber die Kinder Kauffmans weise handeln, davon solle dieser Gesetz nicht verstanden werden. Taceo alia, quorum mentio iacta est superius. Causae non difficiles ad intelligendum. Nam anima mercaturae crediti ac debiti fides. Liberam ergo hanc mercator habeat oportet minorennis, uinculis iuris Romani omnino remotis. Quid de opifice minorenni? si quidem ille adscriptus est sellulariae artis collegio ceu magister, wenn er in einer ordentlichen Zunft Meister worden. Certo ne hunc quidem privilegio minorennium uti posse existimo, praesertim in mutuo rerum suae artis contracto, quarum magister argui nequit alicuius ignorantiae & iudicii praecipitis. Quae causae privilegiorum apud minorenes. Quorsum & SAVARY respicit *en parfait Negociant cap. 31. p. 457.*

DIFFERENTIA VII.

Num mutuo accipere queat filiusfamilias?

SCri MACE-
DONIANI
causae,

Absunt in
GERMANIA.

Senatusconsulti MACEDONIANI apud Romanos causae graues ac momentosae, ob quas ad reddendam pecuniam, filiofamilias creditam, neque ipse eiusque heres obligatus fuerat neque pater illius, quod liberis olim PECVLIA nulla, patria POTESTAS aeterna, VSVRIS nullus modus, vitae & NECIS iura in creditores, Itali praecipites ad PARRICIDIA, cetera (gg): expers fere earundem causarum Scti Germania nostra, ubi EMANCIPATIONES fere in uoluntatibus liberorum, tot illis viae ad PECVLIA, modus VSVRIS datus & SAEVITIAE creditorum, ANIMI por-

ro ciuium nostrorum longissime absunt a truculentia & parricidiis, cetera, quae explicatius damus ^{a) uniuersim,} in margine (hh). Vt mirum non sit, quod iureconfulti Scto in patria nostra negent usum ac utilitatem (ii); frustra ex aduerso contendentibus aliis (kk). Qui tamen ipsi in eo sentiunt nobiscum, ^{b) praesertim in 1) official. 2) doctore, 3) mercat. 4) magistro.} quod uacet Scti Macedoniani auctoritas in filiofamilias, qui OFFICIALIS (ll); DOCTOR, SACERDOS (mm); MERCATOR (nn) sellulariae artis magister (oo), & quem principio nominare debuissim, MILES (pp) ac in alio quocunque, qui deuinctus sit ^{5) milite.} IVREIVRANDO (qq), quique filius exceptioni huic ^{6) iureiur. 7) renuntiatione.} miserit NVNTIVM (rr) aut creditor, patre durioris ceruicis, usus sit iudicis auctoritate (ss).

(gg) Causae, quare Romani Scto Macedoniano prohibuerint, filiofamilias pecuniam mutuo dare, sunt, quae ^{Scti Macedoniani apud Romanos causae?} sequuntur. Principio quoniam liberi olim nulla habuerant peculia, unde sibi in rerum egestate potuerunt consulere; sed pater adeundus erat in omni genere nominis ac aeris. Hic saepe auarus, sui tenax, fordidus, inhumanus, imo asper ac saeuus: ut liberi facere ac polliceri quaecunque mallent, quam aliquid numorum a patre rogare. Ideo, peculiis post liberorum dominio adsignatis, filius familias utique obligari poterat peculiotenus, quod dicit ^{1) defectus peculiorum.} VLPIANVS in l. 1. §. ult. ff. Scti Macedon. nisi forte castrense * peculium habeat, tunc enim Sctum cessabit. Eadem ratio peculii aduentitii irregularis ^{2) patriae potestatis perennitates.} Nouell. 117. c. 1. CARPZOVIVS lib. 2. resp. 105. n. 17. Deinde patria apud Romanos potestas fuit olim perpetua, ut liberi praesertim filii familias in operis

patri praestandis atque eidem acquirendis opibus fenescerent, quod explicatius habet *dn. praef. in Trebelliana exule c. 4. §. 3. p. 37.* Quapropter non satis fuerant *minorem* aduersus mutui contractum priuilegia, de quibus dictum supra *different. VI. p. 26. 27.* Quoniam non tantum adolescentum & iuuenum, uerum etiam uirorum, quandoque & senum uoluntates, nomina, opes pependere a patris arbitratu ac potestate. Hi igitur si mutuo se obligauerant, nexu hoc non poterant liberari alio, quam patris largitione: ut huic omnino esset consulendum. *Praeterea*, si pater durus ac tenax, id egerant creditores, ut debita filii familias exigerent post mortem patris. Quod ubi factum est, intererat cum liberorum, tum creditorum hanc maturari, ante, quam conderet testamentum, inquiri in patrios annos ante diem, imo, quae Italicorum ingeniorum esse solet truculentia, perire patrem manu sicarii, uenefici, insidiatoris. *Quae* (de Sto Macedoniano sermo est) *ideo senatus prospexit, quia saepe onerati aere alieno creditarum pecuniarum.* *VITAE PARENTVM insidiabantur* arguit etiam imperator §. 7. *Inst. quod cum eo qui in aliena potest.* Addi potest *IVVENALIS in sat 3.*

*Funus promittere patris,
Nec uolo nec possum.*

3) animi Italicorum truces in parricidiis.

4) exules Romae LL. usurariae.

Porro cum Martianus nos doceat, hoc genus Sciti in odium praecipue latum esse foeneratorum & Macedonis improbi foeneratoris in *l. 40. qui exceptionem ff. de condict. indeb.* inde etiam arguo, Romae olim usurarum modos uel nullos fuisse uel pessime obseruatos esse. Vt adeo filium familias tantas praestare ac soluere oportuerit, quantas ipse, in necessitate ac rerum angustis fuerat pollicitus stipulando. Exemplo esse potest foenerator Fufidius, qui *filiis sub patribus duris quinas mercedes suis fache Zinsen* & nihil non extorsit usurarum, de quo *HORATII* querela habet.

habetur *lib. 2. sat. 2.* fere in principio. Inde noua causa Scti Macedoniani ad obicem ponendum improbis foeneratoribus ex mutui contractu cum filiis familias. Tandem ^{5) creditorum iura in uitam & necem debitorum.} etiam creditorum faeuitia in debitores filios tanta esse per leges poterat, quae permoueret parentes ad nomina eorundem liberanda. Nam olim soluere tenebatur pater aut filium noxare dare §. *ult. Inst. de noxal. act. iuncta l. 57. tam ex ff. de iudiciis & l. 39. filiusf. C. de O. & A.* Quod, ne porro fieri atque parentibus infligi posset damnum ex aere liberorum, merito per Sctum obligatio eorundem est iublata. Ceterum ^{6) aetatis priuilegia non essent satis filiofamilias.} ne quis cum iuvene, nondum uiginti quinque annos nato (abstrahendo utrum sub patris potestate esset, an uero sui iuris aut sub cura) contraheret uel mutuaret, prohibitum quidem fuerat lege *Laetoria*, quod ex Tullio, Suetonio & Spartiano probat *Barn. BRISSONIVS lib. 3. antiquit. §. 2.* Inde etiam lex eadem ab annorum spatiis dicta est *quinauicennaria*, uti habet *PLAVTVS in Pseudolo uers. 37. Perit. An tum LEX me perdit QVINA VICENNARIA; metuunt * credere omnes.* Sed cum crederent forte aliqui priuilegiis minorennium gaudere tantum orphanos, instar *REFORM. FRANCOVRTANAE (*)*, non autem filios familias: inde omnino

E 3

causae

(*) *Part. 2. tit. 1. §. 4.* uerba sunt haec: Mit denen Minderjährigen aber die nicht in Befehl der Pfllegsöhne (cum his enim contrahere demum licet post XXV. annum aetatis, quod similiter patrum dicit statutum) sondern ihrer Eltern Gewalt seyn, obwohl dieselbe Haus-Söhne ihr vollkommenlich alter der 25. Jahre noch nicht, jedoch sonst ein ziemlich verständig alter von achtzehn (is terminus est maiorennitatis apud Germanos, de quo supra p. 26. 31) oder 20. Jahren erreicht haben, mit denselben mag man wohl contrahiren und werden dieselbe Haus-Söhne nicht weniger, als wenn sie voll-

kommenliches alters von XXV. verbunden. Außer wenn sie §. Id ausborgen. Id scilicet uelle uidetur patrum statutum: minorennium priuilegia apud orphanos solos durare ad uigesimum quintum usque aetatis annum: in illis autem, quorum superstites sint parentes, contrahendos annorum numeros ad annum aetatis decimum octauum. Vicefimus forte frustra additus est, partim quod Germaniae ueteris instituta hic probent annum XLIX. partim, quod dubium non sit, illum uicennarium per aetatis rationem in contractu se obligare posse, si quidem haec libertas iam datur octodecim annos natos

causae iterum fuerunt Scti Macedoniani. Addo, ut TACITVS lib. XI. *annal.* c. 13. de CLAVDIO imperatore adfirmet: *Et lege lata, * SAEVITIAM creditorum coercuit, ne in mortem parentum pecuniam foenori darent.* Quo intuitu melius forte CLAVDIANVM SCTVM audiret, quam MACEDONIANVM, notante Petro FABRO lib. 1. *semestr. cap. 25. p. 142.* Quod ipsum uel instauravit T. Flau. Vespasianus uel confudit utriusque imperatoris hic instituta SVETONIUS *in uita Vesp. c. u.* ubi inquit: *auctor senatui fuit, ne filiorum familias foeneratoribus exigendi crediti us unquam esset, hoc est, ne post patrum quidem mortem.* Ex qua Scti historia non solum ultima causa patet: sed etiam lumen inde accipiunt fere aliae omnes, a nobis adhuc commemoratae.

Causae Scti Macedoniani cessant in Germania.

Quoniam 1) potestas patria modica & brevis.

2) peculia liberorum non patris.

3) usuris datus est modus.

4) minorennitas privilegia etiam filii familias.

(hh) Omnino in alia hic eunt patriae instituta. Principio enim uix habebis exemplum, ut liberi ultra XXV. aetatis annum in patria persistant potestate, cum & nuptiae illos emancipent & peculiaris, quam dicunt, oeconomia. Et si hoc factum fuerit aliquando, tum filii mercatores sunt negotianturque nomine patris, quo casu Sctum rursus non habet locum. De quo plenius *dn. praeses in differentiis iuris utriusque IN PATRIA POTESTATE.* Deinde tot nostris liberis viae patent ad acquirendum peculia, adeo, ut tantum non pudeat apud nos patrem, ex operis liberorum uel unum obulum lucrari. Post, cum ultra ordinarias usuras nefas sit, accipere uel a debitore filio familias, quis quaeso creditor adeo stultus & absonus fuerit, pecuniam credere spei, si pater intestato fuerit mortuus Praesertim cum hodie occasiones non desint, pro legitimis usuris pecuniam mutuare creditoribus atque nominibus bonis & certis. Porro iuuenis uiginti quinque annos natus apud nos uenia non est dignus, si urgeatur aut custodiae detur a creditoribus, neque enim priuari apud nos potest debitor

tor

tor uita libertateque. Quo casu prudens pater relinquet
 filium, in tanta aetate constitutum, ne peccet porro sapi-
 atque deinceps. *Taceo* nihil insidiarum metui quod nos
 posse patresfamilias. Quoniam Germanorum ingenia ab
 homicidiis abhorrent, ut nequeat stomachus & conscien-
 tia eorundem, more in Italia recepto, concoquere parri-
 cidia. Quae cum ita sint, absunt haud dubie causae Scti
 Macedoniani apud Germanos lexque illis aut in concinna
 est aut superflua: utrumque deuitandum legislatori.

5) faeuitia nul-
 la indulgetur
 creditoribus.

6) animus Ger-
 manorum ra-
 ro insidiator.

Absente anima
 legis cessat ipsa
 lex.

(ii) Querelas mouent CARPZOV. resp. 105. & b. m. STRYKIVS in Testes, Scto
 V. M. lib. 14 tit. 6. §. 1. quod doctores de praxi dubitent Scti Ma-
 cedoniani in foris iudiciisq; Germaniae, quos ideo instituunt
 ibi conuellere. Nostrum non esset, conquirere hic, quid sen-
 ferint scripserintque alii, cum in notula praecedenti o-
 stensum sit, causas Scti in patria nostra uix ac ne uix qui-
 dem reperiri. Videbimus tamen sententias aliquorum, ut
 constet quam dubitent, haereant titubentque. EGVINARIVS
 Baro ad §. 7. Instit. quod cum eo, qui in aliena potestate uere
 sentit nobiscum, quando scribit: *Filios familias, commenti-
 tiis quibusdam modis* (quos recitat ad tit. 12. Instit. quibus mo-
 dis patr. p. 37. scilicet, si filius 1) peruenerit ad dignitatem 2)
 negotietur 3) ducat uxorem 4) natus sit XXV. annos, quod
 habent statuta Burdigalensia, Engolismensia, Bituricensia,
 Britannica) apud nos liberari potestate patria, alibi dixi. Ideo
 pro patribus familias eius generis filii habentur etiam in mu-
 tuo. Vt Scto locus uix esse queat. Concinit uere GROE-
 NEWEGEN ad lib. 4. C. tit. 28. p. 514. his uerbis: *Cum moribus
 nostris XXV. annos nati, id est, maiores pro emancipatis ha-
 beantur* Christin. uol. 4. decis. 186. n. 9. Boerius ad consuetud.
 Bitur. tit. 1. §. 2. constat cessare Sctum Macedonianum in filio-
 familias maiori uiginti quinque annis. Sed uidetur etiam in
 minori cessare, Quoniam huic est in integrum restitutio ob
 aetatis

Macedoniano
 nullum hodie
 usum foren-
 sem.

EGVINARIVS
 B.

GROENEWE-
 GEN.

aetatis lubricae priuilegia. Sed cum hic opus sit causae cognitione circumventionis: melius est, minorum iura seruari Scto Macedoniano. Verum enim uero neque tum opus erit Scto. Quod si enim minori, curatorem habenti, mutuo dederis, prorsus non obligabitur ille, nisi uersio probetur in rem. Quoniam iura minorennium, curatore instructorum, non autem adhibito illo in contractu, eadem sunt cum pupillaribus b. m. STRYKIVS V. M. lib. 12. tit. 1. §. 19. Neque opus est, ut probet tum minor laesionem aut circumventionem l. 1. 2. C. si aduersus creditorem. Ast uero patrem, quis dubitauerit, filio esse instar curatoris naturalis. Imo moribus nostris, non licet minori orphano esse sine curatore. Accedit, quod Germaniae instituta ignara fere sint discriminis inter non obligari & in integrum restitui. Quod cum uiderit Vid. ZASIVS tom. 5. opp. lib. 2. responsor. singular. c. 28. p. 42. forte eo facilius fuit in respondendo, filium familias huic Scto posse renunciare, eo quidem effectu, ut teneatur mortuo patre ad satisfaciendum contractui, licet uniuersus orbis dixerit docueritque, quae eius uerba sunt, contrarium.

Respondetur
ICTIS Scti Ma-
cedoniani PA-
TRONIS.
1) MORNACIO.

(kk) Ne quid dissimulare aut metuere aliquod iureconsulti nomen uideamur, ex aduerso contenditis: eorundem rationes expendemus ac respondebimus. Princeps in hac arena sit humanissimus Anton. MORNACIVS ad lib. XIV. tit. 6. digestorum p. 586. qui ingenti adparatu Scti Macedoniani agit patronum. Verba eius summatim haec sunt: *Variis in Gallia curiae placitis confirmatae sunt constitutiones de Scto Macedoniano. Quae poena tediae ardentis, exilii, aliisque grauioribus uetant, ne illi obuiam eatur fraude alicuius improbi Macedonis.** IUVENILIS enim aetas in suis pascitur campis, non cura eam tenens, nisi in uoluptatibus perdere numos, qui gentis seruire deberent splendori. Haec autem iuuentutis

tis uitia sunt, non filiorum familias in aetate maiori. Inde minorennium iura sufficient ad lasciuia reprimendam: neque opus fuerit Scto. *Olim iam*, pergit ille, *diffidentia creditorum in filios familias.* Vnde loca TERENTII in *Phormione*: PLACITI in *Pseudolo*: TACITI in *Claudio*: SVETONII in *Vespasiano*: SENECAE lib. 2. de *benef.* c. 14. 15. PLATONIS de *republ.* lib. 8. AVGVSTINI de *ciuit. Dei* lib. 21. c. 16. ARISTOTELIS lib. 6. *ethic.* c. 8. Concilii TOLETANI 4 can. 25. PLVTARCHI in *Pericle*: CAROLI M. in *capitular.* lib. 7. c. 225. Addit ex Galliae consuetudinibus exemplum Macedonis Galli, uerbis, quae sequuntur: De GALLIAE moribus tacendum non est, anno 1614. die 17. Martii dicta a Petro MANGVINIO causa acta est in alterum illius seculi infamem Macedonem, nomine Santolium. Qui in arcanis aleatorum conuentibus numerabat pecunias horribili usura aureos 17. in dies singulos pro bis mille aureis, usura tam ueloci § speciali nomine, interest a poste, dicta (ast hae solae sufficiunt ad infamiam) filiis familias § quibusue iuuenibus. Imo gemmas, uniones, lapillosue pretiosos longe supra uerum pretium eis uendebat, usuris pariter adiectis. Schedis uariis conuictus damnatus est poena honoraria flexis genibus nudoque capite multatusque 25. libris erga principem § quingentis erga inclusos pauperes, praeterea trienniali exilio. Scissae tabulae, poenaeque laquei adiecta, si unquam recideret. Verum enimvero Mornacius inuitus forte & inscius uera scribit: scilicet flagitium improbi foeneratoris Santolii quaerendum esse cum in nimietae usurarum; tum in corruptis adolescentibus. Primum autem cauetur poena usurariae prauitati statuta: alterum uindictari potest uel aetatum priuilegiis uel filii corrupti actione. Ut adeo Macedoniano Scto non sit opus, praesertim quoniam illud poenam aliam non sancit aduersus transgressorem,

2) SCHILTERO.

3) b. m. STRY-
KIO.

forem, quam debiti amissionem (*). Eadem cum Mornacio fere sunt, quae habet noster SCHILTER *exercit.* 27. §. 61. 62. 63. in commendatione Scti Macedoniani: cum & ipse dicam scribat luxuriae atque illecebris adolescentiae & iuventutis. Quapropter etiam huic satisfieri posse credo ex illis, quae modo reposuimus magni Mornacii argumentis. Instructior est *b. m. STRYKIVS lib. 14. tit. 6.* qui Scti Macedoniani auctoritatem quoque tuetur in foris Germaniae principalibus rescriptis. Sed cum etiam haec non infidias allegent parentibus structas; non faeuitionem creditorum in filios familias; non usurarum nimietatem aliasque Scto huic proprias causas: uerum iuventutis corruptos mores aliaque, quibus in iure Romano alibi est prospectum; satis etiam hic erit, ea repetiisse, quae respondimus ad Mornaciana. Aperta magis & integra iurisprudencia THOMASIANA, quae in *notis ad pandectas lib. 14. tit. 6.* Scto Macedoniano locum merito negat in curiis, patriae institutorum non ignaris.

DIGNITAS Ro-
mano iure non
obfuit Scto
Macedoniano.

(II) Romano iure DIGNITAS etiam *consularis*, a patria potestate non liberauit: neque dignitatis causa ideo aliquis excidit Scto Macedoniano. Clara est *l. 1. §. 3. ff. de Scto Maced.* his uerbis concepta: *In filios familias nihil DIGNITAS facit, quo minus Sctum Macedonianum locum habeat. Nam etiam si CONSVL sit uel cuiusuis dignitatis Scto locus est.* Addunt interpretes rationes legis huius: ne scilicet dignitatis causa aliquis fieret conditionis deterius priuareturque bene-

(*) Quapropter sunt, qui mirantur Romanos poenam aliam corporis afflictiuam non adieciisse Scto Macedoniano. Quibus respondet *Dionys. GOTHOFREDVS in praxi ciuili lib. 1. tit. 3. p. 45.* his uerbis: *Poenam alio Scto Macedoniano propterea non potuit adici. Quoniam contractus mere ciuilis fuerat neque in se ipso aliquid habuit turpitudinis. Qui ergo leges adiecerunt, illi confundunt contractum cum filios familias & interuenientem creditoris dolum & aetatis lubricae de-*

neficio Scti Macedoniani; aut, si dignitas emanciparet, destitueret aliquem simul paterna hereditate. Quapropter sunt, qui adfirmant, ne hodie quidem patriae moribus aliquid immutatum fuisse. Verum enimvero rectius sentiunt ex aduerso alii, Germaniae instituta, dignitatis ac publici muneris, causa aliquem a patria potestate liberari ideoque cessare deinceps exceptionem Scti Macedoniani. *Paulus BVSIVS ad l. 1. ff. de Scto Maced. p. 526. n. 2. 3. scribit: GLOSSA dicit non conuenire Sctum Macedonianum publici MVNERIS dignitati. Hanc moribus sequimur. Absurdum enim foret ei priuato nomine cum periculo credi, qui reipublicae aut * ecclesiae negotia grauissima liber gerit. Franc. ZYPAEVS lib. 4. in notit. iuris Belgici cap. 4. eadem fere dicit: Qui ad dignitates perueniunt, patria potestate soluntur, etsi olim res habuit secus. In hoc genere dignitatis etiam sacerdotum. Vtrinque moribus cessat Sctum. Idem MORNACIVS ad L. 1. ff. de minorib. qui ita saepius dicit fuisse iudicatum. Neque mirum explodi tum Scti auctoritatem. Quoniam ipse imperator in Nouell. 81. c. 1. 2. officiales & sacros antistites patriae subtraxit potestati idque aduersus uetera Romanorum instituta, quorum specimina habes apud AERODIVM de patria potest. c. 7. Vt adeo uinculum consecutionis esset firmissimum a fine patriae potestatis ad negandam Scto Macedoniano auctoritatem. Quod cum iure etiam Latii factum sit: iniquissimi aestimatores sunt, qui patriae officialibus hoc Scti pallium concedere solent nihilominus. Cum tamen patrum in Germania potestas cum institutis Romanorum nequeat conferre. Siue quis ad tempus, ac diuturnitalem respexerit siue ad auctoritatem siue etiam ad iuris effectus alios, qui omnes Latinis apud nos longe sunt infirmiores. Quapropter missos facimus patriae iureconsultos, qui Romani iuris, nescio qua superstitione,*

Quae tamen obest iure Germanico.

officiales nostros etiam nunc alligare uolunt uinculo Scti Macedoniani.

Num DOC-
TOR aut SA-
CERDOS uti
queant Scto
Macedoniano?
Affirmatur
iure Romano.

(mm) Rigidus hic est CARPZOVIVS *part. 2. const. 10. defin. 4.* qui neque *sacerdotem*, neque *doctorem iureconsultum*, neque *maritum* eximit patria potestate priuatque ideo Scti Macedoniani exceptione. Indulgentiores alii AVTVM-
NVS in *censura Gallica ad b. t. & ZYPAEVS lib. 4. notit. iuris Belg. cap. 4. SANDE lib. 4. tit. 2. definit. 2. p. 72. DONELLVS lib. 12. comment. c. 24.* quorum primus utrumque adfirmat de homine cuiuscunque dignitatis, alter praesertim de sacerdote. Nostro iudicio Carpzouius in Latio uerus est, quoniam *Novell. 81. c. 1. 2. atque l. fin. C de decurionib.* non nisi maioris ordinis dignitates, ut *consularem & episcopalem* numerant, ob quas filii familias eximi debeant patria potestate hocque ideo Scto Macedoniano. Verum ultimi rectiores sunt in aestimandis iuribus patriae. Quoniam *doctores* raro fiunt, nisi uel causas agere uelint uel docere iura uel uxorem hisce infulis recreare: utrobique patria potestas, moribus patriae minimum, cessabit & ratio omnis senatus-consulti. Facilius hoc est ad idem probandum in presbytero ac sacerdote.

Negatur iure
Germanico.

Num Scto
Maced. uti pos-
sit MERCA-
TOR?

(nn) Equidem iure Romano clare hoc definitum non est. Laudant quidem *l. 3 si quis §. 1. ff. de Scl. Mac.* quae est haec: *In eo, qui VECTIGALIA conducta habebat, saepe consti- tutum Sctum Macedonianum cessare.* Sed Iob. VOETIVS alii- que hoc intelligunt de solo *publicano*, ob rationes huic ge- neri negotiorum plane singulares. Fidentiores autem sunt patrii iuris interpretes, quorum dabimus uerba. *Paul. BVSIUS lib. 14. tit. 6. lege 3. num. 4. scribit: Recte dicit Baldus fi- lium negotiatorem Scto Macedoniano non iuuari. Idque etiam uerum est ex consuetudine harum regionum Belgii. Idem Re- gner. ab OOSTERGA ad, tit. ff. de Scto Maced. l. 3 p. 383. Idem*

BITV-

BITVRIGENSES *tit. 8. consuetud.* ibique BOERIVS, idem EGVI-
NARIVS *ad lib. 4. Instit. tit. 7. p. 406.* Idem CHOPPINVS *de mo-
rib. Parisin. lib. 2. tit. 1. n. 9. p. 177.* Quorsum egomet patriae
meae quoque statutum puto accipiendum esse. Licet e-
nim illud *coniunctiue* intelligi possit: malim tamen sensum
disiunctiui, quoniam ille cum moribus aliorum regno-
rum, tum Germaniae nostrae magis est concinnus. *Francf. Reformatio*
furt. *Reformat. part. 2. tit. XI. §. 13.* Doch da die Kinder mit *FRANCOFVRT.*
Wissen und Zulassen ihrer Eltern Kaufmanns-weise han-
delten und (mallem oder) dieselbe solch aufborgen hernach
genehm halten, so soll das Sctum Maced. nicht statt ha-
ben. Idem Nürnberg. *Reform. tit. 13. lege 3.* Wo aber
die Kinder mit Wissen und Gedult ihrer Eltern oder Vor-
mund Kaufmanns-weise handelten, davon solle dieses Sctum
Maced. nicht verstanden werden. Idem testatur MARQVAR-
DVS *de mercatura lib. 3. c. 8. n. 60. p. 436.*

(oo) Testatur Iacobus SARARY *en parfait negotiant cap. 31.* Nam Scto Mac. *uti possit artis*
de moribus Galliae suae in primis, quod magistri tribunitiae *tribunitiae*
artis der in einer Handwercks- Zunft Meister worden, *MAGISTER?*
minimum in rebus artis, quam profitetur, porro non gau-
deat iure minorennium. Idem uerum esse putauerim
etiam de magistro eius artis intuitu Scti Macedoniani.
Praefertim cum Sauary *articulum 236.* Galliae statutorum
adleget, nach welchem auch die Weiber, welche nur
offentlich mit Obst, oder Fischen, oder Leinwand oder an-
dern Kleinigkeiten handeln, *quoiqu' en puissance de mari se*
peuvent obliger sans leur consentement. Touchant le fait § de-
pendance de la marchandise seulement, dont elles se meslent.
Maiori itaque iure non iuuabit porro Sctum hominem, qui
magistri iura consecutus est, der in einer Zunft Meister
worden ist.

(pp) Manifesta est *l. ult. C. ad Sct. Maced.* his uerbis §. 1. *Num Scto Mac.*
F 3 *uti possit MI-*
con- *LES?*

possit MILES? concepta: *Sin autem MILES filiusfamilias, nulla differentia cur * credita pecunia aut ubi * consumpta sit, stare oportet contractum neque locus Mac. Scto. In pluribus enim filiifamilias milites habentur sui iuris & miles praesumitur (iuris & de iure praesumptione) pecuniam expendere in causas CASTRENSES. Quidni doctor, magister, licentiatus, uerbis utor in schola natis, in quasi castrenses, litterariam supellectilem. Quamuis uero eodem iure uti Germaniae fora, testentur plures RICHTER cent. reg. 1. n. 18. PHILIPPI in usu pract. institut. ad §. 7. tit. quod cum eo, qui &c. eclog. 6, n. 12. FRANZKIVS in comment. ff. h. t. tamen b. m. STRYKIVM in V. M. lib. 14. tit. 6. §. 8. p. III. aegre id habet, partim, quod milites comestationibus, luxuriaeque indulgeant hodie, partim, quod seuera militiae disciplina exoleuerit. Addi posset, quod nemo forte maiora insidiarum pericula adferre queat patri, quam filiusfamilias miles. WESENBECIVS ad ff. de probat. n. 14. & Collegium ARGENTORAT. de probat. tb. 15. cum iisque BRVNNEMANNVS ad lib. 4. Cod. tit. 28. sub finem existimant, admitti tamen probationem in contrarium a debitore aut patre. Sed nos existimamus, ita uim fieri l. ult. C. ad Sct. Maced. quae uult, ut ne quidem ubi & cur pecunia credita sit militi, inquiratur attendaturque. Ceterum memini legis militaris: ne quis mutuo det credatque militi sine consensu superioris R. Pr. Kriegs-art. 28. Contra si factum sit, nullum aduersus militem creditori superesse alibi actionem.*

Num Scto
Mac. obsit pro-
missio IVRA-
TA?

(qq) Magna inter doctores lis est, *utrum Scto Mac. locus, si pacta iurata sint aut si nominatim Scti Macedoniani exceptio a filio sit eierata? Sunt in illis, qui hoc adfirmant, sunt qui negant. In primo genere est in primis CARPZOVIVS, qui part. 3. decis. 256. hanc causam ex instituto respondit defenditque, quod, licet simplex & nuda renuntiatio Scti Macedoniani nihil possit: iurata tamen illud omnino tollat*

tollat. Contra b. m. SCHILTERVS *exercit. 27. §. 66. 67. 68.* plene & explicate docere uoluit, ne quidem iuratam filiifamilias attendendam hic esse renunciationem uel in foro uel in conscientia. b. m. STRYKIVS *V. M. lib. 14. tit. 6. §. 13.* inter nimium & parum errare non uult uiaque ideo utitur intermedia. Scilicet ualere iuramentum putat, nisi creditor sit in dolo filioque familias numos crediderit sciens ad luxuriam. Egomet hic sententiam sequor Carpzouianam, alienus cetera ab argumentis, quibus ipse utitur. Scilicet, cum leges nullibi prohibeant filiumfamilias, mutuum acceptum reddere; sed tantum, si reddere nolit, eidem indulgeant Scti beneficium; inde in arbitratu illius esse existimo, uti hoc Scto aut eidem mittere nuntium? Sed dicis, eadem igitur facilitate nuntium mittent filiifamilias & quidem iurato. Repono, hoc ne fiat, legislatorem prohibere posse *noua lege*. Quae antequam lata sit, obstare non potest bona fide factae renunciationi.

(rr) Audacter fidenterque ZASIVS *tom. 5. opp. lib. 2. singu-* Num Scto Ma-
lar. *responfor. c. 8.* Probabiliter teneo, quod filiusfamilias * ced. obfit RE-
possit renuntiare Scto Macedoniano, licet totus orbis dicat con- NVNTIA-
trarium. Ita scilicet temperat tuam obligationem, ut filius TIO?
teneatur uiuo patre peculi tenus, patre autem demortuo
nude & absolute. Licet uero omnes rideant explodant-
que Zasium praeter CHRISTIN. *vol. 3. decis. 35. n. 10.* qui Za-
fiana firmat sententia curiali Belgica: ego tamen ei, prae-
fertim in Germaniae foris adplaudo, ob causas allegatas
in notula praecedente. Vsque dum lex prohibitiua conda-
tur: ne filiusfamilias suo unquam soluat illegitimo creditori.

(ss) Est haec cautela, quam suggerit SCHILTERVS *exercit. 27. §. 71.* ubi ait: *consulerem creditori, si uiderit § filiifamilias mores integros § causam credendi mutuum honestam esse, contra patrem durum § sordidum, ut renuntiatione Scti* Eaue IVDI-
CIALIS?
ad-

adliget filiumfamilias coram iudice idque fide iurata. Firmat consilium praeiudiciis apud CARPZOVIVM *part. 3. decis. 256. n. 26.* Sed cum ratione puto, superius prodita, his ambagibus praesertim in Germania opus esse nequicquam. Neque uideo, cur nequeat fieri simplici bonaque fide, quod, ut fiat, datur in ambitu & circulo.

DIFFERENTIA VIII.

Nam dari mutuo queat civi academico?

*Aduersus con-
tractus STUDIO-
SORVM.*

*Scti Maced.
AMPLIFICATIO
forensis.*

Germanico iure nequeunt MUTVO obligari cultores artium in ACADEMIIS (tt), imo etiam CONTRAHI cum illis non potest in aliis rebus, quae aestus fouent iuueniles, inde MACEDONIANI quoque Scti limites eo proferunt usque (uu). Vtrumque ignorat LATIVM, quod neque litterarum studiosis CONTRACTVS negat, imo potius studiorum causa filijsfamilias mutuum indulget (xx), neque Scti MACEDONIANI rationes in MERCIBVS atque rebus uenabilibus quaerit, sed in sola PECVNIA (yy).

*Qui mutuum
contrahere ne-
queant STUDIO-
SI?*

(tt) Doctrinarum in academiis studiosos, licet sui iuris, emancipati & maiores sint, ad debita tamen non obligari ex rebus contracta, quae prodesse possint ad corrumpendae iuuentutis uoluntatum illecebras, nominatim docuit exemplisque academiarum *Lipsiensis, Wittebergensis, Ienensis, Giessensis, Marpurgensis, Franeckeranae* comprobauit HOPPIVS ad §. 7. *Instit. quod cum eo, qui in aliena potest. p. 1086.* unde exscripsit eadem *b. m. STRYKIVS V. M. lib. 14. tit. 6. §. 2. p. 103.* Vbi etiam *Halense* statutum laudatur, quo nefas est, doctrinarum studioso *mutuo* dare aut uendendo merces credere ultra xxiv. & in esculentis & potulentis ultra v. thaleros imperiales. Contra alii non putant opus esse hac patriae

triae nouella. Nam *minorennēs* aetatis iam priuilegio aduersus fraudulentos creditores securi sunt: *maiorennēs* autem pudeat corruptelarum, quae legi dederunt causam. Scilicet impune post hanc aetatem non peccat homo stupidus & ex infima plebe: taedeat itaque patrocinii dementiae ac stultitiae alumnos bonarum mentium & doctrinarum. Quid uero si in debito huius generis studiosi accesserit auctoritas sui praefecti & censoris, wenn der Hofmeister die Schuldpost mit unterschreibet? Obligabitur forte tunc studiosus neque adiuuabiter *Scto academico*. Quoniam praefectus illius instar est *curatoris in itinere*, Reisevormund. Tribuat etiam sibi pater (idem de *tutore & curatore* iudicium) quod non dederit filio comitem meliorem. Hoc tamen magis uerum esse putauerim, si eius generis *praefectus* formulam habeat sui muneris ampliore neque illud tantum in morum censura aut litterarum institutione uersetur; sed etiam sit aeris susceptor, custos & largitor.

Quid si creditus subscribat der Hofmeister.

(uu) Scilicet iureconfulti nostrates dicam scribunt Romanis, quod *filios familias* tantum adiuuarint Macedoniano Scto in credito pecuniae & *numorum*? Quoniam in ornamentis, uestitu, cultu, esculentis & potulentis non minus ad illecebras uoluptatum seduci atque laedi & parentibus ideo uitae insidiae strui ac metui possent. Quapropter limites Scti Macedoniani proferunt ultra terminos, illi datos in iure Latii. Prouide iurisprudencia patriae meae *Francfs. Reform. part. 2. tit. XI. §. 14.* Und obwohl das Sctum Macedonianum fürnehmlich auf geliehen Geld und nicht andere Contract, als Verkauf, Tausch und dergleichen gerichtet ist: jedoch, so solchen obgemeldeten Hauß-Söhnen oder Kindern beydes Geschlechts Tuch, Sendengewand, Silbergeschirr und anderes dergleichen (quidni etiam illa uoluptatum alatrix, esculenta & potulenta) auf-

Scto Macedoniano num. locus extra numos in mercibus, esculentis ac potulentis?

Statutum Francofurtanum.

gehendt würde: soll bey unsern Stadtgerichten stehen, ob solch Gut dem Verkäuffer bezahlt oder nicht bezahlt werden solle. *Explicatio codex LL. PORVSSIC. lib. 1. tit. 25. art. 14. §. 1. qui ita loquitur: Leihet iemand einem Hauß-Sohn Geld oder etwas* anderes, das man zehlen, wegen oder genießsen kann, ohne des Vaters Verwilligung, der mag mit dem Scto Macedoniano abgewiesen werden. Simi-*

Doctores ICti. liter Ioann. VOETIVS lib. 14. comment. ad. ff. tit. 6. n. 2. p. 606. nec dubitandum uidetur, quin & ad oenopolas, cereuisarios, coquos, capedinarios, sartores, ornamentorum uenditores similesque Sctum Macedonianum sit extendendum, quoties illi credunt ad luxum filiosfamilias. Pariter EGVINARIUS ad §. 7. Instit. quod quis cum eo, p. 406. ait: moribus Galliae filiusfamilias absque patris consensu uniuersim contrahens (quocunq; contractus genere) non obligatur. Idem Roferedus, Carocius alii apud Petr. MVLLERVM ad Stru. exercit. 20. §. 52. Idem GRIVELLIVS decis. Dolan. 14. Idem DESSELIVS in comment. ad Zoesium §. 7. Inst. quod cum eo, qui. Idem Paul. VOETIVS qui Belgii ordinum laudat edictum ad §. 7. Inst. quod cum eo n. 4. hoc fine conceptum.

Romano iure
cessat Sctum
Macedonia-
num in STV-
DIOSIS.

(xx) Clara est *l. 7. item §. 13. ff. ad Sct. Maced.* ubi Vlpianus: *Quod dicitur in eo, qui, STVDIORVM causa, absens mutuum acceperat, cessare senatusconsultum, ita locum habet, si probabilem modum in mutuo non excessit, eam scilicet quantitatem, quam pater solebat subministrare. Idem in l. 5. C. ad Sct. Maced.* ubi modus his uerbis explicatur: *si pecunia STVDIORVM casu alibi degenti ad necessarios sumtus, quos patris pietas non recusaret, credita est. Qui igitur factum hodie fuisse, dices, quare legislatores in academiis, non solum Scto Macedoniano in scholis rursus fecerint locum, unde illud in Latio olim exulabat; sed etiam protulerint limites ad merces, esculenta, potulenta, imo ad homines sui*

fui iuris ac maiorennēs, quod dictum superius *litt. tt. p. 48.* Incusant hic aliqui morbos academiārum & uitam ciuium licentiosam. Cum Latii scholae contra fuerint uirtutis ac litterarum officinae ibique rigida magis aduersus improbos iuuenes remedia exiliaque.

(yy) Dicitur hoc in locis quam plurimis, quorum aliqua dabimus. Clara est prae aliis *l. 3. §. 3. ff. ad Scđ. Maced.* his uerbis concepta: *Is solus Scđum offendit, qui mutuum pecuniam filiofamilias dedit: non, qui alias contraxit. Puta uendit, locauit uel alio modo contraxit. Nisi fraus adsit, ut, qui credere non potuit, magis ei uenderet, ut ille rei pretium haberet in mutui uicem.* De causa, quare Scđum adligatum sit ad pecuniam tantum numeratam, sollicitus est MORNACIUS ad *l. 5. ff. ad Scđ. Maced.* explicatque eam ex HORATIO, de filio luxurioso & statim meretrici daturus, dicente: *decies centena dedisses, quinque diebus nil erat in oculis.* Vulgi sermone dicitur: **junge Leute können kein Geld halten.** Sed alia mihi causa uidetur meo iudicio probabilior. Quoniam in contractibus aliarum mercium rerumque intelligi facilius poterat improbus creditorum finis ex eoque haberi fundamentum agendi *de filio corrupto.* Quod in numario contractu non adeo fieri poterat, cum huius esse possent fines multiplices & improbum celari foenus.

DIFFERENTIA IX.

Num MACEDONIANO Scđo adiuentur S. R. I. PRINCIPES?

Romano iure haud dubie Scđo Macedoniano adiuti sunt SUPREMI etiam ordinis ciues (aa): de Germaniae nostrae PRINCIPIBUS idem adfirmare non finit uerecundia, rubor, religio (bb).

(aa) Illud uerum est, Romanas leges in Scđo Macedoniano Filius PRINCEPS num adiuentur. uniuerſim loqui, excipere neminem, ob causam dignitatis

Scti Macedo-
niano?
1) ROMAE?

tatis & principatus *supra* p. 42. 43. 53. Quod uero nos turbare non debet, quoniam Latio unus tantum princeps fuit, Caesaris nomine insignis. Familiae uero ac domus Augustalis liberos huius Scti Macedoniani emplastro ufos esse ad fallendos creditores, illud quidem est, quod non credo. Quod si enim bona fide & in aetate iusta filiofamilias principi mutuo datum; fordida omnino uidebitur nostri Scti exceptio: si autem dolus, fraus, machinae, fallaciaeque accesserint, tum aperte factum scelus ulcisci poterit princeps, ut uulgari Scti Macedoniani asylo nequicquam sit opus.

2) in GERMA-
NIA?
Affirmatur.

(bb) Est in eo admodum liberalis *b. m.* SCHILTERVS *exercit.* 27. § 77. p. 333. ubi inquit: *De PRINCIPVM S. R. I. filiis sunt, qui dubitant, an in iis mutuo accipientibus Sctum Macedonianum locum habeat. Verum quum patria potestas inter principes non minus urgeat & foeneratores principum maiora adferant pericula: omnes Macedones eorum repellentur hoc Scto. Idem dicit tueturque b. m. STRYKIVS lib. 14. tit. 6. §. 5 quoniam Principes imperii in contractibus utantur iure priuatorum. Ego met cum hic, tum alibi principum causas aestimo legibus publicis, naturalibus & diuinis: non autem ciuilibus priuatis. Quapropter regulae hic repetendae sunt, quas commemorauimus in notula praecedenti litt. aa. Ad argumenta diuumuiris hisce repono. Primo si per aetatem aut fraudes decepti sint filii principum, habere illos, quo ex principiis iuris naturalis & gentium sibi queant consulere. Deinde aliud est iure priuatorum uti: aliud iure priuato. Primum stare potest cum iure naturali, quia princeps contrahens non utitur suo imperio: non uero alterum. Tandem quis non aegre ferret & principe filio habuerit indignum, si princeps tricennario forte maior, aere alieno, quod filiusfamilias contraxit, decipere uellet creditorem & nomen suum, quod ei dedit, expungere stylo Scti Macedo-*

Negatur.

cedoniani. Sentire nobiscum *Conmanum & Barbosam* scribit LAVTERBACHIVS *b. t.* sed in primo nil reperi *lib. 7. c. 2.* alter autem non est manus. Neque est, quod urgeat quis in *lib. 7. capitulare 304. p. 1092.* ubi idem repetitum sit in legibus Carolingicis; *Qui filiofamilias, contra interdicta legum* (haud dubie Romanarum) *in scio patre pecuniam commodavit, eam nec uiuente nec mortuo patre ab eodem poterit postulare.* Nam repono: etiam haec leges sunt priuatorum; deinde eo tempore Germania nesciuit principes, quibus originem debemus post Carolinas; tandem Carolinae leges sepultae sunt cum stirpe Carolina & quae exceptiones sunt generis eiusdem.

DIFFERENTIA X.

Num Macedoniano Scto locus sit in peculiis?

Romano iure illud tantum expeditum, quod filiusfamilias mutui contractu teneatur obligeturque quo ad peculium CASTRENSE (cc): moribus institutisque patriae addere solent, post QVASI CASTRENSE (dd), etiam ADVENTITIVM, quod uocant irregulare (ee).

Sctum non adiuvat peculia
1) CASTRENSE 2) QVASI CASTRENSE. 3) ADVENTITIVM

(cc) Apertus est Vlpianus *l. 1. §. 3. ff. de Scto Mac. in filio familias nihil dignitas facit aduersus Sctum.* Nisi forte castrense peculium habeat, ubi Sctum Maced. cessabit. Idem repetit *l. 2. ff. ibid. Vsque ad quantitatem castrensis peculii cessat Sctum Macedonianum.* Cum filii familias in castrensi peculio uice patrum familias fungantur. Hodieque igitur idem institutum sequuntur fora nostrae Germaniae. Vti auctores laudati sunt in *diff. 7. litt. pp.* Qui locus huic est coniungendus. Quamuis etiam miles, qui fecit missionem, intuitu bonorum per militiam acquisite, Scto non adiuetur: neq; si miles sit debitor, creditor habeat,

Quare Sctum Macedonia- num EXVLET in peculio CASTRENSE.

quod ex Scto metuat. Quoniam leges militem filium familias ex quocunque mutui & bonorum genere uolunt deuinctum, quod dictum supra p. 45. 46.

Quare Sctum
Mac. exulet in
1) quasi CA-
STRENSI.

(dd) Moribus utique tribuo, quod Sctum cesset in peculio *quasi castrensi*. Nam Romano iure hoc esset ualde dubium. *Primo*, quoniam deest lex: *deinde a castrensi* peculio ad *quasicastrense* propterea nullum uinculum consecutionis, quoniam uita militaris *impensas* exigit faciendas in res dubiae *aleae* speique incertae, proptereaque creditores militis meruerunt fauorem. Vtrumque autem ex aduerso se habet in tranquillis, frugalibus, paruoque contentis musis. Quicquid sit, non tamen dare solent in *quasicastrensi* peculio exceptionem Scti Macedoniani *aduocato, doctori, magistro, licentiato, notario, actuario* & si qui alii sunt, qui doctrinarum studio aliquid possunt acquirere. Fidenter SICHARDVS ad LL. C. de Sct. Mac. n. 16. ubi ita arguit: *Quae dicimus de milite, eadem locum habent in aduocatis uel doctoribus uel etiam aliis, qui habent stipendium ex publico aile Ciuil-Bedienten. Sic etiam notarius. Qui omnes si accipiunt mutuum, Scto Mac. non adiuuantur. Idem fere habent HVNNIVS in encyclop. iuris part. 3. tit. 8. c. 2. n. 11. uir quondam illustris de IENA de Scto Mac. sect. 5. aphor. 5. n. 4. Imo, quod magis est, sententias quoque forenses laudant hic PHILIPPI in usu pract. ad §. 7. Inst. quod cum b m. STRYKIVS lib. 14. V. M. tit. 6. §. 8. Addunt praesumptiones, quas in milite leges habent, quod eius generis uir pariter credendus sit mutuum uertisse in litteras, litterariam suppellectilem, togati muneris instrumenta alia, quod habet CHRISTINAEVS uol. 3. Belgic. decis. 35. n. 15. Qua in re nos eo sumus largiores, quoniam different. 7. litt. hb. causas dedimus, quare exulare debeat ex patria Sctum Macedonia- num.*

(ee) Di-

(ee) Digladiantur hic inter se doctores. Alii filiumfamilias obligant in *mutui* contractus peculii intuitu *aduentitii irregularis*: alii absoluunt eum adiuuantque Macedoniano. *Primi* rationibus utuntur his fere: quod agatur hic de fauore ipforum liberorum, ne pecunia mutuo accepta eis uiam paret ad illecebras uoluptatum; quod de huius peculii mutuo nihil disponant leges singulare, adeoque standum sit regula Scti; quod *Nou. 117.* in peculio aduentitio irregulari filium non habeat pro homine sui iuris; quod pater, si in hoc peculio damnum accipiat filius, indirecte non minus sentiat illud, si forte filii sit factus heres & quae generis sunt eiusdem apud LAVTERBACHIVM *de pecul. aduent. irreg. §. 16. & in compend. ad ff. lib. 14. tit. 6. n. 2.* Verum enim uero alii filiumfamilias necquiequam adiuuandum putant in mutuo, si peculium ei aduentitium sit irregulare. Ratio eorundem princeps est, quoniam in *Nou. 117. c. 1. §. 1.* clare dicatur: *Res ita relictas aut donatas positas sub potestate (patris) personis (id est filiisfamilias).* *Siquidem perfectae sint aetatis* (alias enim filiifamilias etiam utuntur iuribus minorennium & pupillorum) *licet sub potestate (patris) sint, licentiam habeant, quo* uolunt modo* (ergo etiam mutui contractu) *disponere.* Quapropter hoc casu negant Macedoniani auxilium filiofamilias CONNANUS *lib. 7. c. 2.* MOLINA *de iust. § iure disput. 301. n. 2.* TRENTACINQVIVS *lib. 52. res. 19. n. 5.* BRVNNEMANN *ad lib. 14. ff. rit. 6. Wesenb. qu. 6.* CARPZOV. *lib. 2. resp. 105. n. 17.* b. m. STRYKIVS *in V. M. lib. 14. tit. 6. §. 7.* Meo certe iudicio nolim absolvere hic filiumfamilias a uinculo Scti in foro *Latino*, quoniam contrariis argumentis non fit satis: sed *Germani* simus: hic laxiores, ob causas, *supra differ. 7. litt. bb.* & sigillatim *p. 37. allegatas.*

Num Sct. Maced. exulet
2) in peculio
ADVENTITIO,
irregulari?
Rationes
NEGANTIVM,

Rationes AFFIRMANTIVM.

DIFFERENTIA XI.

Num Macedoniano locus sit post iudicatum?

Romae Scto
locus post IV-
DICATVM,
non in Germa-
nia.

Romano iure EXCEPTIONI Scti Macedoniani lo-
cus etiam est post sententiam & IUDICATVM in limi-
ne executionis (ff): negatur hoc in curiis Germa-
niae, ubi tum remittitur illa ad processum RECON-
VENTIONIS (gg).

Qui post sen-
tentiam & IV-
DICATVM uti li-
ceat Scti Mac.
exceptione?

(ff) Decisio Vlpiani in l. ii. tamen ff. ad Sct. Mac. est haec:
*Tamen si non opposita exceptione CONDEMNATI sunt filii fami-
lias ex mutuo: utentur Scti Macedoniani exceptione.* Di-
cit MORNACIVS ad b. l. institutum hoc esse in odium foe-
neratorum, ne uel sententiis aut iudicatis praecipitent fal-
lantque iuris incautos filios familias. Inde Regnerus ab
OOSTERGA in censura Belgica lib. 14. tit. 6. l. ii. p. 384. ita scri-
bit decernitque: *Sed censet Groenewegen exceptionem Scti
Macedoniani perpetuam non posse opponi. Nisi in causa ad-
pellationis, quod non probo. Ponamus namque filium nolle ad-
pellare, quidni in ipsa executione talem exceptionem, quam
per probabilem ignorantiam opponere neglexit, agenti obicere
posset.* Sed Groenewegen mentem hic non adsequi Ooster-
gam, dicam infra Scab. Lips. 1625. praeiudicium, quod ex-
ceptio Scti Mac. opponi possit in processu executiuo habet BER-
LICHIVS part. 1. concl. 84. n. 40. Imo in ipsa executione, quod
tuentur COLERVS proc. execut. part. 4. c. 1. n. 163. ZANGER part.
3. c. 26. n. 93. MARTINI in process. tit. 39. §. 1. n. 291, 292.

Num Germa-
nico iure Sct.
Mac. attenda-
tur post rem
IUDICATAM &
in EXECUTIONIS
limine?

(gg) Fidenter SCHILTERVS exercit. 27. §. 78. inquit: *Plures
doctores putant, eodem iure nos hodieque uti, scilicet locum
faciendo exceptioni Macedoniani Scti. etiam post rem iu-
dicatam & in executionis termino. Verum processui iuris
Romani numquam locum fecimus Germani. Est autem in ple-
risque tribunalibus PRAECLVSIVS terminus exceptionibus prae-
fixus*

fixus, praesertim in processu EXECUTIVO. In illis ultra exceptiones* solutionis § compensationis aliae NULLAE admittuntur: sed potius ad processum reconventionis remittuntur, FINCKELTHAVS obseru. 119. decis. 2. Idem faciendum in Macedonia. No. Primo, quoniam crassa ignorantia est, nescire se filiumfamilias: deinde creditur renuntiasse illum Scto TACITE, qui principio progressuque processus id non adlegauit. Verum hic uix sibi constat Schilterus. Principio ipse calculum illis dedit, qui negant filiumfamilias Scto Mac. posset renunciare. Frustra igitur tacitam renuntiationem nunc fingit, qui iuris effectum denegauit expressae. Deinde quod de crassa ignorantia dicit, illud pertinet ad leges corrigendas, quod est solius legislatoris. Quod uero ad Groenewegium, illius mens non fuit, quam ipsi tribuunt cum Oostergera tum Schilter tum etiam b. m. STRYKIVS V. M. lib. 14. tit. 6. §. 9. Ipse enim hoc dicit tantum: in Belgio non restitui minores aduersus rem in iudiciis subalternis IUDICATAM. Sed si sententia displiceat, restitui solummodo minori ius ADPELLANDI. Quod si autem sententia supremae curiae displiceat, tum concedi in eodem iudicio restitutionem. Haec narrat lib. 2. C. tit. 27. Idem ergo l. 14. ff. tit. 6. l. 11. fieri hodie in Belgio ait cum exceptione Mac. Scti. In quo testem etiam habet Fr. ZYPAEVM lib. 4. iuris Belg. c. 4. n. 3. Aliae igitur causae quaerendae, quapropter Scto Mac. locus porro esse non possit post rem iudicatam atque in ipso limine executionis. Quae meo iudicio sunt hae. Quoniam Scti Mac. in Germania aut nulla aut exigua utilitas, quod probat different. 7. litt. bb. p. 38. 39. quoniam nostris moribus filiusfamilias renuntiare potest huic Scto, quod docet different. 7. litt. rr. ergo idem fieri silentio illius, tacita uoluntate; quoniam patri exinde damnum nullum, partim quod filiusfamilias tenetur obligaturque tantum, eo demortuo aut si peculio

instructus sit, in quod patri nulla iura; partim, quod, filio tantum accusato & exceptionem Scti negligente, patrifamilias liberum sit, interueniendo eodem semper uti.

DIFFERENTIA XII.

Num filiusfamilias PARTEM soluendo obligetur ad TOTVM?

Non Romae:

sed in Germania a parte ad totum argutiae.

Romano iure si mutui PARTEM soluit filiusfamilias, sui iuris factus, non ideo fuit obligatus ad TOTVM, sed potuit in residuo uti Scto Macedoniano (hh): aliter in Germania, ubi partem agnoscens, agnouisse creditur totum exulatque tum M. Scti auctoritas (ii).

Num PARTE mutui soluta obligetur ad totum Romae?

(hh) Nota est l. 7. §. 16. ad Sct. Mac. ubi ita Vlpianus: Si paterfamilias factus (qui olim filiusfamilias mutuo accepit) soluerit PARTEM debiti, cessabit Sctum nec solutum repetere potest. Tanta inter doctores de sensu huius legis altercationes sunt, ut principis decisionem hic multi requirant. Sunt enim, inprimis illi, qui Romae decreta colunt, in sententia hac: Vlpianum id uoluisse, qui partem debiti soluerit, illum in tantum, quantum soluerit, porro non adiuuari Maced. Scto, quo tamen non excidat ille in debito residuo, si quando urserit illum creditor. Ita enim idem Vlpianus in l. 9. pr. ff. Sct. Maced. causam hanc decedit respondetque in pignore: Sed, si paterfamilias factus (qui filiusf. mutuo acceperat) rem pignori dedit (in securitatem crediti, a filiofamilias facti contra leges), dicendum erit, Scti Maced. exceptionem ei denegandam VSQVE ad pignoris QVANTITATEM. Inde enim non sequi, patremfamilias totum creditum ratihabuisse aut nouatione quadam se ad id, quod restat, obligasse. Ita putant Vlpianum explicari ex Vlpiano CONNANVS lib. 7. c. 2. n. 2. BACHOVIVS ad Treutler vol. I. disp. 10. th. 8. litt. A. B. STRVVIVS exercit. 20. §. 57. taceo alios.

alias. Neque facio litem meam. Opponerem enim ita sentientibus *l. 7. §. 15. ff. ad Sc. Maced.* ubi idem iterum Vlpianus idque in loco, qui litigiosae legi proxime praecedit: *Cessabit Sc. si pater soluere coepit* (soluendo nempe partem praesumitur totum agnouisse). *Quasiratum habuerit.* Ast hic maior fauor pro patre, quam filiofamilias liberando: cum ultimus uerus debitor sit, primus autem soluat nomen alienum.

(ii) Scilicet, licet sensum *l. 7. §. 16. ff. ad Sc. Mac.* iure Romano uel ambiguum esse credant uel euntem in castra aduersa: tamen Germaniae institutorum rationes uel le dicunt, ut, parte agnita, obligemus debitores filiosfamilias ad solutionem debiti totius. Non enim causae nobis sunt, quae Romanis fuere, ad rigorem & religionem Macedoniani, quod dictum est in *different. 7. litt. bb.* Quapropter filiusfamilias, si, factus sui iuris, obolum soluerit creditori Macedoni, merito condemnabitur ad solutionem totius. Idque ob fidem & coniecturas debiti rati habiti, ob renunciationem Sc. tacite factam, ob fauorem obligationis naturalis in mutuo filiifamilias. Subscribunt nostrae sententiae MANTICA *de tac. § amb. conu. lib. 8. tit. 2. n. 25.* TRENTACINQVIVS *tit. 3. resol. 20. n. 22.* CHRISTINAEVS *uol. 3. decis. 33. n. 11.* SCHULTERVS *exercit. 27. §. 73.* qui hic plenior est in regulis hermeneuticis, *b m.* STRYKIVS *V. M. lib. 14. tit. 6. §. 12.* qui merito addit: haec sententia utique in foro retinenda.

DIFFERENTIA XIII.

Num in mutuo accipere possit FOEMINA?

Romano iure FOEMINAE nomen in mutuo & uerum & bonum est (kk): in Germaniae prouinciis pluribus FOMINAE MUTVI contractu non obligantur, nisi CVRATORIS aut boni uiri accesserit auctoritas.

FOEMINA obligatur mutuo in LL. RR. non uero in LL. GG.

nisi alicubi.

tas (ll). Ab ultimo tamen iuris uinculo absunt
foeminae ILLUSTRES (mm) atque illae, quae faci-
unt MERCATVRAM (nn) & quae fidem dederunt
IVRATAM (oo).

RR. LL. FOE-
MINA recte con-
traheretiam
mutuum?

(kk) Foeminam MAIORENNEM *mutui* contractu se obli-
gare posse, instar masculi, in legibus quidem Iustinianaeis
nemo unquam dubitauit. Imo exprobrat foeminae He-
renniae imperator, quod fidem datam, uano hoc praetextu,
uoluerit fallere in *l. 6. C. de reuoc. donat.* quae est haec: *Ve-
lis nec ne donare praedia mancipiaque, fuit initio tibi liberum.
Desine itaque postulare, ut, quod perfeceras, reuocetur prae-
textu mariti absentiae. Cum huius firmitas ipsius praesentia
non indigeat.* Nam MVLIER SVVM NEGOTIVM VALIDE GE-
RIT, quod dicit Papinianus in *l. bona fide 27. §. 3. ff. ad Scf.
Velleian.* Idem habent *l. 4. sed si §. fin. ff. eod.* atque *l. 21. 22.
ff. eod.* De mutui autem contractu, quod mulier se obli-
gare possit, quamuis intercedere aut fideiubere nequeat
pro alio, clare dicitur in *l. frustra 2.* atque in *l. 13. si foenebris
C. ad Scf. Vell.* Loca alia plura congeslerunt Mod. PISTORIS
cons. 3. n. 2. BERLICHIVS *part. 2. conclus. 17. n.* CARPZOVIVS
lib. 3. resp. 12. n. 5. GAILIVS *part. 2. obseru. 90. n. 6.* Ioan. Erid.
POLMANN in *racemat. ad Instit. adpend. ad l. 2. ff. de R. I. n. 4. p. 486.*
aliique. Verum enim uero licet media iurisprudencia
foeminis maiorennibus iisque uel nuptis uel innuptis, modo
in patria non sint potestate, cum Scfi Macedoniani aucto-
ritas adiuuet quoque filias familias *l. 9. §. 2. ff. ad Scf. Maced.*
dederit hoc, ut libere contraherent contractuque se obli-
garent etiam in mutuo curatore, quem illae non habent,
destitutae: ex aduerso tamen se res habuit in Latii iuris-
prudencia VETVSTIORI. Nam olim Roma uoluit, ut foe-
minae

Ante tamen
ANTIQVO RR.
foeminae con-
trahenti ac
mutuanti opus
fuit CVRATORE.

minae essent sub aeterna curatela; ut iure uterentur perpetuo minorennium; ut nullo tempore ob sexus infirmitatem haberentur maiores, cetera. Id quod ex LL. XII. TABULARVM, ex historicis Romanis, ex humanioribus iureconsultis atque sigillatim ex Tullianis locis CONTIVS lib. 2. c. 13. RITTERSHVSIVS in comment. ad XII. tab. part. I. c. 13. ex iisque WIBELIVS de contract. mulier. c. 1. n. 31. 32. 33. plene planeque docuerunt, quibus sigillatim addi potest Theod. MARCILIUS de perpetua mulierum tutela scriptor ex instituto.

(II) In contraria hic eunt iudices & doctores. Sunt enim, qui foeminam quoque Germanicam obligari posse contractibus, scribunt: sunt, qui negant, nisi auctoritas accesserit curatoris: sunt, qui, ceteris ei contractibus negatis, indulgent tamen illi mutuum, quod in hoc non eaedem, quae in ceteris ambages, cautelae, pericula, difficultates: sunt demum, qui idem largiuntur, dummodo summa non adeo sit magna &, quando laesa fit foemina, in integrum illa restituatur. In tantis itaque iureconsultorum diuortiis est res aleae, mutuum contrahere uelle cum muliere. Ut sibi melius consulat, qui mulieri ne quidem minus crediderit, nisi auctoritate sui curatoris instructae. Quoniam WIBELIVS praesertim, in libro de contractib. mulier. c. I. n. 36. 37. seqq. ex instituto id egit, ut constaret, foeminas Germanorum pristinis Francorum legibus & plerarumque Europae gentium consuetudinibus hodiernis in perpetua agere curatela adeoque ne mutui quidem contractu se obligare posse. Vnde sua etiam repetiit SCHILTER exercit. 37. §. 241. Sigillatim enim in mutui contractu ita arguunt iureconsulti: quoniam MULIERES sint in perpetua curatela instar minorennium; quoniam si uniuersim contrahere nequeant, idem

LL. GG. quae
FOEMINA con-
trahere neque-
at & MUTU-
ARE sine CURA-
TORIS auctori-
tate?

Ne quidem in
cambio.

Alii tamen ob-
ligant foemi-
nam etiam in
mutuo?

quoque in mutuo sit prohibitum; quoniam etiam mutui con-
tractu possint foeminae laedi ac circumueniri, numos enim fo-
menta esse uoluptatum, in quas ruere soleant foeminae. Ita
b. m. STRYKIVS lib. 12. V. M. tit. 1. §. 24. hoc iuris utitur axio-
mate: ubi foeminae in perpetua curatela sunt, ibi mutui con-
tractu non obligantur, nisi constet de uersione in rem. Imo,
quod magis est, in illis locis, ubi foeminae perpetuarios
curatores habent, illae ne quidem ex cambio multo minus
ex simplici mutuo obligari possunt, nisi accesserit curatoris
auctoritas. Licet enim in Saxonia olim ea de re fuerit
disputatum, imo an. 1674. clare statutum, quod foeminae
omnes obligari possint mutuo cambiali: tamen breui post
id mutatum rursus atque in LL. CAMBIAL. LIPS. an. 1682. §. 2.
nominatim constitutum est, es sollten nur diejenige Wei-
bes-Personen, welche Kauffmannschaft treiben, durch
Wechsel-schulden ohne curatoren verbunden werden ZIE-
PFEL von Wechsel: Pr. sect. 1. p. 33. Eadem mutationis hi-
storia habetur in Marchia: eadem in hoc Magdeburgico du-
catu. De quarum prouinciarum institutis agit uir excel-
lent. dn. LVDOVICVS im Wechsel: Procesf. cap. 1. §. 7. Fun-
damentum, quare foeminarum olim obligationes legiti-
mae fuerint etiam absque curatore, hoc adlegarunt; quo-
niam foemina cambiando exerceat genus mercaturae, mer-
catrici autem opus non esse auctoritate curatoris MAR-
QVARDVS lib. 1. c. 12. n. 7. 8. MEVIVS ad ius Lubec. lib. 1. tit. 10.
art. 1. n. 18. At unus fere CARPZOVIVS iusto hic esse uide-
tur indulgentior. Ipse enim part. 2. Const. 15. def. 4. & in
singulari opusculo de iuribus foeminarum posit. 6. n. 6. 13 &
part. 2. decis. 19 omnino existimat; foeminam mutuo obli-
gari, quod is contractus facilis sit neque ultra foeminae a-
licuius captum; quod non iactare suum foeminae sole-
ant; plerumque ad auaritiam pronae; quod alias mulieri
cura-

curator, qui ei instar beneficii, damno foret ac oneri, si illa in quocunque credito penderet a fide aliena & quae sunt eiusmodi. Licet Carpzovius ipse agnoscat, usum forensem in Saxonia ius fecisse, ut foeminae solo mutui contractu obligentur, in ceteris autem non nisi adhibita curatoris sui auctoritate. Idem uir illustris BERGER in *oecom. iur. lib. 1. tit. 4. n. 4.* Memorabile est commentum, quod POLMANNVS habet in *racemationib. ad l. 2. C. de R. I. p. 487.* his fere uerbis: *Curia nostra olim foeminam non obligauit contrahentem nisi cum auctoritate contraxerit sui curatoris. Hos mores postea migrauimus. Quod frequentia in his regionibus commercia.* In Brunsvicensi ducatu idem obtinet, ubi foeminae mutui contractu obstringuntur instar Latii, etiam in cambio.

(mm) Est haec concors omnium opinio, quod foeminae illustrium natalium contrahere queant cum alibi, tum in MUTVO. Rationes laudant, quae sequuntur. Scilicet quoniam illustribus foeminis semper a latere sint consilarii, quibus uti queant in contractibus, ut adeo curator e non sit opus; quoniam illustres foeminae sustinere queant munera uirilia, inde nomina Erb Frau, Gerichts Frau; quoniam gentilitiae dignitati ruborem excutiat, fidem illius in dubium uocare & quae alia sunt apud CARPZOVIVM part. 2. const. 15. def. 9. atque part. 2. decis. 142. n. 4. 5. 6. Verum enim uero cum ILLVSTRIVM nomine non intelligantur foeminae nobiles, sed illae tantum, quae territoria habent cum superioritate & regalibus, ut BERLICHIVS part. 2. concl. 17. n. 80. & ipse Carpzovius definiunt: frustra fere sunt argumentorum causae, quae etiam in foemina reperiuntur nobilis ac prouincialis praedii domina, die ein Gut mit den Gerichten hat. Ego itaque iudicio hic utor dni praef. qui saepius adfirmavit, se in diplomatibus medii aevi, in quibus foeminae principes ac nobiles contraxerunt, ne quidem

num foeminae
ILLVSTRES mu-
tui contractu
obligentur?
Rationes ficti-
tiae.

Rationes GE-
NVINAE.

dem unius meminisse, ubi foemina maiorennis, innupta, uidua consensus sui curatoris uel semel fecerit mentionem. Vnde filum consecutionis est hoc: *Germaniae instituta foeminam omnino obligare, contrahentem sine ulla curatoris auctoritate.* Vt adeo foeminarum curatores iuri debeamus peregrino & forte anteiustiniano, quod dictum *p. 60. litt. kk.* Illud uero cum non obligauerit foeminas & personas illustres: in his remansisse uidentur pristini in patria iuris reliquias. Facile esset ad ostendendum, quam pessime cohaereant aeternae foeminarum curatela cum patriae nostrae institutis in tutela & *curatela* materna; in *materna* in liberos potestate; in *communione* bonorum inter coniuges; in promotione foeminarum ad dignitates; in foeminae delata *iurisdictione*; in *mulierum* Germanicarum negotiatione & quaestu familiari. Sed de his *dn. praef. ex instituto in differentiis iurium mulieris apud Germanos.*

Num foemina
mercatrix obli-
getur *MVTVI*
contractu?

(nn) Etiam hic nullus iureconsultorum dissensus. Nam mercatura facit, ne quem adiuuent priuilegia *aetatis, filiationis, sexus*, quod dictum superius *diff. 7. litt. nn. oo. p. 44. 45.* Quod autem foemina mercatrix obligetur ex quouis & *mutui* haud dubie contractu, rationes reddunt, quas enumeramus. Scilicet quia foemina mercando *uiri* induat personam; quia *damnum sua culpa* nemo uideatur sentire; quia foeminae queant suo *beneficio* renunciare expresse, quidni & tacite exercendo mercaturam; quia mercatrici foeminae *onerofum* ualde, adligari semper in contrahendo ad nutum fidemque curatoris, cetera. Ita BERLICHIVS *part. 2. concl. 17. n. 92.* atque CARPZOVIVS *part. 2. const. 15. def. 16.* qui in eo etiam a MOLLERO *ad p. 1. Const. 15. n. 79. 80.* atque PISTORIIS, Modestino *part. 1. qu. 24. n. 23.* & Hartmanno *lib. 1. quaest. 4. n. 16.* differunt, quod etiam foeminae mercatrici constitutionem hypothecae in immobilibus largiuntur: in

in quo negotio ultimi curatoris desiderant auctoritatem. Ceterum foeminae mercatricis obligatio adeo certa fuit *Quid in Cambio.* etiam in Saxonico iure, ut ipse legislator ob eandem causam obligatam uoluerit *mulierem cambiantem*, quoniam illa, *cambiales litteras scribendo*, re ipsa faciat mercaturam. Quod consecutionis uinculum postea tamen mutatum fuit constitutione nouissima. De qua ZIEPFEL von Wechsel. *Pr. sect. 1. p. 33.* Illud etiam addunt Saxones, quod, cum saepe dubium sit, quodnam negotium foeminam reddat mercatricem: penes iudicem esse debeat de eo decernere. Quicquid tamen de nomine litigari possit, satis est illud, quod in negotio, tituli licet & nominis nullius, in quo foemina uersuram facere solet, in Dingen, womit eine Hausfrau ihre Verfehrung zu haben pfleget, nec quicquam opus sit auxilio alicuius curatoris. Vidimus Gallorum legem supra *p. 45. litt. 00.* Quam omnino in Germaniae quoque foris ob causas easdem adprobamus. Nisi forte in gratiam mulieris cambii rigorem formides, executionem paratam, carcerem, uincula debitoris cambialis.

(00) Ea de re acriter inter se digladiantur iureconfulti *Quid si mutui contractus sit iuratus a foemina?* praesertim Saxonici. Alii foeminam sine curatore contractentem ne tum quidem obligari putant, quando contractum iurauerit. Addita causa, quod negotium ipso iure nullum a iurisiurandi religione non accipiat firmamentum BERLICHIVS *conclus. 17. n. 105.* ZANGER *de except. p. 3. c. 11. n. 201.* Contra uero CARPZOVIVS *de iure foemin. posit. 3. n. 27. 28.* existimat, foeminam tum non ex contractu obligari, sed ex iureiurando, quod cum *personalissimum sit*, heredem tamen illius non ita deuinciri. Ego putauerim, quam diu lex non adsit, ne foemina huic beneficio nuntium mittat, conualescere contractum. Partim, quod foeminarum obligatio alias iuri naturali & Romano sit conformis, adeoque curatores foeminarum ad leges pertineant derogato.

gatorias: deinde saepius etiam interesse foeminarum, ne a suo curatore in mutui contractu interpellentur.

DIFFERENTIA XIV.

Num mutui contractu obligetur CIVITAS?

MVTVVM
ciuitas in LL.
RR.

In LL. GG. ci-
uitatum
a) imperia-
lium,

b) municipa-
lium,

c) singulorum
ciuium.

Qui LL. RR.
MVTVI contra:
Et obligari ne-
quiuerit CIVA-
TAS?

Romana iura CIVITATEM MVTVI contractu non obligant, nisi uersio probetur in rempublicam a creditore (pp): aliter paulo instituta Germanorum. Nam IMPERIALES CIVITATES sunt formulae uel ARISTOCRATICAE, quam mutui contractu obligare possunt procures aut senatus, (qq) uel DEMOCRATICAE, quam ita solet deuincire populus tantum per tribunos, syndicum, magistratum (rr). In MVNICIPALIBVS autem neque ita creditor erit securus, nisi consenserit contractui dominus aut princeps (ss). Quid uero singuli forte ciues, si non ciuitatis, sed SVA obligent bona? Haud dubie haec erunt in eorundem arbitratu (tt).

(pp) Clare rem definit Vlpianus in l. 27. ff. de reb. cred. Cuius uerba sunt haec: CIVITAS * mutui datione obligari potest, si ad * utilitatem eius pecuniae uersae sunt. Alioquin ipsi SOLI, qui contraxerunt, non ciuitas, tenebuntur. De limitibus huius legis admodum disputant controuertuntque interpretes. Putant enim si POPVLVS ciuitatis contrahendi mutui formula ac mandato instruxerit consules, senatores, syndicum, tribunum, procuratorem alium uel si debitum contractum in facie & conspectu publico ciuium neque ullus negotio contradixerit uel etiam si post agnouerit uniuersus populus debitum, soluendo usuras; tum omnino obligari ciuitatem necquicquam uero administratores uel illos, qui praesentes contraxerint. Ita non solum ueterani doctores

Etiores Bartbolus, Baldus, Salicetus, Iason alii; sed etiam Zasius, Brunnemannus, b. m. Strykius. Quid? quod etiam idem doceant BERLICHIVS *part. 3. decis. 302.* Hartm PISTORIS *quaest. 37. n. 51.* KLOCKIVS *vol. 2. conf. 54.* MENOCHIVS *conf. 432.* MEVIVS *part. 3. dec. 229.* CARPZOVIVS *part. 2. const. 6. def. 21.* & quaeso! qui non? Verum enim uero cum mutui contractus, nomine *ciuitatis* factus, penes illum sit, qui ius habet imponendi ciuibus tributa & indicendi collectas; hoc uero inter sacra tum fuerit principis tantum Romani: non putauerim, legem hanc alio instituto euitari potuisse a ciuitate, mutuum contrahente, quam si imperator credito consensit habuitque illud ratum. Addo, quod lex de mutuo loquatur uniuersim, frustra etiam esse illos, qui definiunt eam sola pecunia. Cum haud dubie obligatio ciuitatis hic respiciatur in omni genere rerum *fungibilium*, unde paria ciuitati damna adferri possunt, si in illis mutuum temere contrahatur.

(qq) Eos in Germanico imperio auctus sumpserunt *imperiales ciuitates*, ut maiestatis analogi iura habeant, id est, uocabulo in patria nato, *superioritatem territorialem*, Latii urbibus omnino ignoratam. Quemadmodum uero ius *collectandi* imperialibus ciuitatibus nemo in dubium uocat: ita clarum est, dandum quoque iisdem esse hoc, ut *mutuo* accipiant obligenturque. Illud autem est, quod propositam quaestionem nihilominus facit ambiguam, quoniam aliae atque aliae ciuitates alias etiam atque alias formas habent: ut adeo scire oporteat, penes quem summa rerum sit, siquidem in hoc uel illo loco, quis *mutuo* obligare queat ciuitatem, debeat definiri. Principio de classe earum dicemus, quae formae sunt *aristocraticae*: post ad *democraticas* quoque deuenturi. Vbi autem forma est *incerta, irregularis, obscura, litigiosa*: ibi etiam sententiae

Qui imperiales CIVITATES
mutui contra
Et obligentur
a) ARISTOCRATICA

de obligatione ex mutuo non possunt esse minervae felici-
 cioris. Scilicet, ubi summa rerum in ciuitate penes pro-
 ceres & *senatum*: ibi huius etiam est, mutui *contractu* uni-
 uersam deuincire ciuitatem. Neque tum sine quodam
 status aut sacrilegii crimine creditor a *populo* urgeri pot-
 est, ut probet crediti *uersionem*. Licet enim pecunia, mu-
 tuo data, in alios usus, quam reipublicae conducit, a pro-
 ceribus sit effusa: hoc tamen liberare nequit ciuitatem ab
 obligatione. Si quid enim damni patitur ciuitas, formam
 reipublicae suae accuset aut, si fas est, urgeat procures de
 rationibus uel ipsa uel mandato iussuque utatur impera-
 toris. Firmat, quae dixi, usus Germaniae publicus ac fo-
 rensis. Nam testantur medii aevi chirographa, quae in
 aristocraticis ciuitatibus, crediti causa, nomine facta sunt
 CONSVLVM ET SENATORVM, nulla mentione facta *populi*
 aut *ciuium* reliquorum, quoniam ultimis in hoc etiam gene-
 re negotii relictæ est obsequi gloria neque illi in aliqua im-
 perii societate. Hac uirgula aestimarem meo iudicio, ex
 lumine medii aevi formato, aliquae ciuitates nominatim, nisi
 res esset plena periculi & liuoris.

b) DEMOCRATI-
 CAE ciuitates
 imperiales, qui
 ex mutuo obli-
 gentur.

(rr) Succedunt ciuitates imperii formulae DEMOCRATI-
 CAE. In his certe summa rerum est penes populum, re-
 rum sola administratione relictæ senatui. Quae a rerum
 dominio prorsus differt. Cum itaque populus institue-
 rit aerarium eique adsignauerit redditus ad ferendos publi-
 cos sumtus: inde filum consecutionis satis est firmum ad
 iuris municipalis axiomata. Quod senatus & quaestores
 publici aerarii *administratores* sint, non *domini*: quod *po-
 pulus*, si quidem causae ac suspiciones sint, obligare illos
 iure possit ad *reddendum rationes*: quod factum & *nomina
 administratorum* non sint factum *populi*, quem illi neque in
 mutui contractu possunt obligare, cetera. Si itaque eius
 gene-

generis ciuitas imperialis praesertim in mutui contractu obligare debet, non consulum aut senatorum calculi sufficiunt: sed populi suffragia requiruntur, quae ille aperire potest uel per tribunos *die Altmänner, Zunfftmeister, Viertelsmeister, Oberalten, Gilden, Bildmeister, Sechzehener, Aldtziger* uel per syndicum uel etiam alium mandatarium, imo ipsum etiam senatum, si quidem huic dederit ad contrahendum mutuum singulare mandatum. Qui igitur iureconsulti, in ciuitatibus aliarum formularum, meo iudicio falsi sunt, illi tamen in nostri generis ciuitatibus recte se habent, quando scribunt: obligari posse ex mutuo ciuitatem I. si *omnes* conuocati ciues (*): II. si ciues constituent *actorem* isque contractui det nomen (**): III. si ciuitatem in tali negotio repraesentent *tribuni* (***) IV. si ciues hoc in mandatis dent senatui, *quaestoribus, syndico*, alii forte ex *officialibus* (†) V. si causa mutui talis sit, quae uersetur intra limites potestatis factae senatui uel administratoribus aerarii (††), quod tum uero cessat in negotio aduersus

I 3

sus

(*) Consilio COLERI in *process. executiu. part. 2. c. 3. n. 336.* qui hunc sibi proponit finem, ut tum ex eius generis chirographo urbano agi possit executiue. CARPZOVIVS *part. 2. c. 6. def. 13. 18.* Caue tamen uel hisce fidem habeas, nisi & ipsi rursus consulerint populum eiusque prae se ferant suffragia. Inde enim alicubi tribuni dicuntur *Sprecher oder*

(**) Suasore MANTICA *lib. 8. de tacit. conu. tit. 13. n. 1.* STRVVIO *exercit. 16. lib. 18.* ut tamen uideantur. Borthalter, ut *os populi*, non *mens & animus* esse

actorum eius generis mandatarium habeat, cinium eorumque antistitum nominibus ac sigillis infigne. (†) Ita intelligendus est GAILIVS *de arrest. c. 9. n. 6.* PINELLVS *ad l. 2. C. de resc. uend. part. 2. c. 4. n. 69.* Necquicquam uero, ut alii haec accipiunt, quasi horum numerum & syndici in primis ratio sit instar mandati singularis ad mutuum contrahendum. Quid enim rei iudiciariae cum contractu ciuitatis?

(***) Rectum iudicium est eorum, qui in plerisque Germaniae ciuitatibus non consules & senatus, sed his demum iunctos tribunos, aiunt, repraesentare ciuitatem *die Gemeinds-*

*Meister, die entweder nach denen Handwerks-
Zanungen oder Kirchspielen oder auch in Ab-
theilungen, Gilden und Vierteln der Stadt
erwehlet werden.* In quo numero Hartm. PI-
ETORIS *lib. 1. quaest. 37. n. 5.* RICHTER *decis. 71. n.* (††) Hic iusto largior mihi uidetur ZASIVS *ad l. 27. ff. si cestum pet. n. 7. p. 338.* cuius uerba sunt: *Intelligas hoc de illis, qui moderantur LO-*
CVLOS publicos ciuitatis, ut sunt thesaurarii, syndi-
ci, quaestores & similes: non autem de illis qui ad-
mini-

sus mentem, finem, salutem populi suscepto (†*) VI. accedit, si ciues, quod ab initio nullum fuerat, post habeant ratum (*†) VII. si sciuerit contractum ciuitas neque tamen ei contradixerit (††), & quae alia eiusmodi. In qua doctrina sunt BRUNNEMANNVS *ad l. ciuitas 27. ff. de reb. credit. Paul.* BUSIVS *ad l. 27. ff. eod. b. m. STRYKIVS lib. 12. V. M. tit. 1. §. 27. 28. 29.* Caue itaque, subscribas his iureconsultorum responsis, in *mutuo* aliarum ciuitatum praeter *democraticas* easque *imperiales*. Nam de prouincialibus erit mox dicendi locus singularis. Testantur hoc formulae in mutui contractu *democraticarum ciuitatum*, ubi nomina reperiuntur: *senatus & populi*, des *Raths*, *Zunftmeister*, wie auch der *Gemeinheit* oder *Gemeinde*, *Gemeinds - Meister*, *Ausschuß*, *Biertels - Meister*, des *äusseren Raths*, des *grossen Raths*, der *Gilde*. Imo ne *consules* repraesentare uiderentur populum & ciues uniuerfos, caute alicubi etiam *adpellatio* consulis in uer-

ministrant mores & iudicia, uti praesides, praetores, *senatus*. Verum addit tamen: *Lubricum* propterea est contrahere in huiusmodi casibus cum officiariis ciuitatis. Pergit nihilominus: *Versio* probabitur sicut mos est in nostra Germania, quod Burgimagister & consiliarii met ipsi contrahunt & inscribunt in cautiones uersam esse pecuniam in rem & utilitatem ciuitatis. Quorsum etiam inclinare uidetur MEICHNER *tom. 4. can. decis. 22. n. 116.*

(†*) Recte ac prouide agunt, qui ita restringunt etiam facultatem officialium ciuitatis, prolatam licet ad contractus in eundem CARPZOVIVS *part. 2. Const. 6. def. 18. n. 6.* MEVIVS *part. 1. decis. 202. part. 3. dec. 229.* RAVCHBAR *part. 2. quaest. 1. n. 9.*

(*†) Baldi auctoritate hic citatur STRYKIVS ex-

ercit. 16. §. 18. idem CAVALCANVS part. 1. decis. 46. n. 88 Credendum autem populum ratum habuisse mutuum, si consenserit solutioni annuarum usurarum, MEVIVS sentit *ad ius Lub. lib. 1. tit. 1. in addit.*

(†††) Tacito scilicet consensui hoc tribunt, sed frustra. Non solum quoniam in iuribus onerosis requiritur consensus expressus, quod b. m. STRYKIVS habet *lib. 12. V. M. tit. 1. §. 28.* sed etiam ex pluribus causis aliis, utpote, quoniam plurimum fit, quod uulgi sermone dicitur, res omnis, res nullius; quoniam unius ciuis non est, sine periculo famae ac uitae reliquos conuocare aut conuocatis iisdem, facta senatus libere notare sua censura. Non igitur consensus ergo tacet, cui os obdurant pericula, insidiae, liuor, cetera a potentibus metuenda.

uernacula singularis ac insolens fuit electa, ne ille audiret *Bürge-meister*, *Stätte-meister*, quasi ciuium antistes uniuersorum; sed tantum *Raths-meister* siue antistes folius senatus: cui nempe opponi queant ciuium antistites *die Gemeinds-meister*; neque senatores a rerum urbanarum dominiis nominarentur *Raths-Herrn*, sed leniori uerbo *Raths-Berwandte*, *Raths-Männer*, *Raths-Glieder*, cetera (*). In quo ultimo exemplum insigne esse potest *formula curialis* in urbe, in qua haec scribimus. Haec cum uerissima sint exemplisque doceri possint praesertim fide documentorum reipublicae olim Hamburgensis, de qua *Trazigeriana* plura *msc̃ta* uidi in supellectili *dn. praef.* non possum non notare commentum *LEHMANNI lib. 4. chron. Spir. c. 13.* qui in ciuitatibus imperialibus *consulum & senatorum* auctoritatem eandem esse dicit in ciues, quae maiestas *principis* sit in subditos. Quod mihi uidetur alienissimum a ueritate in urbibus *imperialibus democraticis*. Quarum plures sunt in Germanico imperio. Nam in municipalibus senatus ordinarie ne quidem iurisdictionem, multo minus alia regalia habet. Quod etiam uerum fuit in multis ciuitatibus imperialibus, quarum praetor fuit imperialis *der Reichs-Schulz*, *Reichs-Burggrav*, *Reichs-Bogt*. Haec & alia superioritatis iura largitorem habent imperatorem, a quo ciuitates regalia acceperunt, plurimum pro pecunia numerata. Hanc autem uti contribuerunt ciues: ita aequum est, ut commoda etiam redundant in omnes.

(*) Pertinet huc insignis historia apud *KOENIGSHOFFIUM cap. 11. chron. Als. p. 124.* Scilicet legatus Argentoratensis uenit ad imperatorem *DOMINOS crepas Argentoratenses, CIVES & tribunos* Henricum VII. atque in oratione, quam habuit *novi. Os ergo cobibe & abstine a uerbo Argentoratensium DOMINORVM* *ci.*, hoc nomine adpellando consulem & sena-

omnes, penes quos fuerunt onera. Quapropter tum *senatores* non *domini* reipublicae sunt, instar *principum* *Statt-
Fürsten* calamo Lehmanni, uerum *administri* & officiales. Atque haec de *urbibus* imperii *democraticis*: quo cum nihil commune habent *aristocraticae* in notula proxima descriptae, quae aliud omnino iudicium merentur.

Ciuitates PRO-
VINCIALES qui
ex mutuo obli-
gentur?

(ss) Aliam certe sententiam non ferunt municipalium ciuitatum apud nos rationes. Quamuis enim *superiori* imprimis seculo id sibi sumpserint *plures ciuitates* municipales, ut acciperent ab aliis etiam extraneis mercatoribus aliisque hominibus pecuniosis *mutuum* idque uel publicae calamitatis ergo uel propter ingentis lucri ex commerciis incertam spem uel etiam cupiditate administratorum publici aerarii, ut illud eo audacius possent spoliare ac ditescere ex alieno: pleraeque tamen fefellerunt postea suam fidem, ad quam soluendam ne quidem ciuium bona priuata omnia satis fuerunt, cum respondere nequicquam possent aeris alieni summae ac moli. Facti itaque tot creditorum concursu, ciues nominum, reipublicae causa datorum, noluerunt esse participes. Alii enim a creditoribus probationem *uersionis* in rem urserunt: alii negarunt, factum & *obligationem magistratus* tangere ciuitatem, quae illi nunquam subscripsisset aut habuisset illud postea ratum. In tantis litigiis accessit demum interuentor *princeps*. Protulit enim aduocatus fisci: ciuitatem neque *senatus* neque *ciuium* facultate consensuque ob aerarii potuisse creditoribus, cum utrique *subditi* sint sub dominioque principis. Nodum itaque gordium uno principis uerbo & ictu dissolui: *republicam obligari non posse, nisi cum principis consensu*. Ex singulari tamen principis gratia fieri, ut credita, praesertim illa, quae uersa sint in utilitatem reipublicae ex redditibus ciuitatis, quantum fieri

ri possit, non quantum debeatur, singulis annis, debitori cuilibet, quem princeps nominauerit, soluantur. Ne tamen porro ita delinqui posset a ciuitate: lex lata de *mutuo ciuitatis* sigillatim (*). Cuius summa est: *ne mutuum a ciuitate contractum obliget eam, nisi princeps illud habuerit ratum.* Neque haec decisio aliquid habet duritiae & acerbitalis, cum alias non solum respublica patiatur, sed etiam princeps ipse, cui ita obaerata ciuitas nequit, uti debet prodesse deinceps. Recte itaque in *municipalis ciuitatis mutuo* requirit *permisum principalem* Renat. CHOPPINVS (†) cui etiam suum addit calculum MORNACIVS in *comment. ad l. 27. ff. de R. C.* Hoc lumen affundi debet ipsi etiam SCHILTERO, qui in *exerc. 22. §. 53.* largitur quidem, non dedisse id Romanos municipiis, ut rempublicam aere onerarent: sed tamen aliud iudicium habet de ciuitatibus Germanicis. Verus est, si imperiales intelligit, alienus autem a nobis, si idem iuris dat prouincialibus. Id tamen negamus haudquaquam fieri posse, ut princeps etiam priuilegio hoc tribuat ciuitati (††) prouinciali, ut uel *senatus* uel *populus* recte contrahat mutuum ciuitatis, quod

K

BRVN-

(*) Exscribo legem nostro instituto omnino congruam. Est autem in der *Maadeburg. Policey Ordn. cap. 49. §. 22.* quae sequitur: *Es sollen weder pia loca noch Stätte ohne unsere ausdrückliche Bewilligung Geld auf Zinse zu entlehnen besugt seyn.* Da aber solches vor publicirung dieser Ordnung geschehen, soll bey den *L. Ciuitas ff. de R. C.* zu statten kommen. Daß die Zahlung wieder sie nicht ehender erkennen, biß die Gläubiger beygebracht, daß das Anlehen zu deren Nutzen verwendet worden. Ob gleich bey denen Stifftern das Capitel oder Conuentualen und bey Stätten die Gemeinheits-Meister ihr Bollwort zum Anlehen gegeben. Es wäre denn, daß der meiste Theil der Bürgerschaft das Anlehen zu gemeiner Statt Nutzen verwendet und gewilliget hätte. Ita ann. 1688. prouide est constitutum: quid in mutuo ciuitatis cum olim contracto, tum post contrahendo opus esse uideatur. In primo certe etiam illud uelle uidetur constitutio, ut ciuitas ultra reditus tamen ordinarios urgeri nequeat

auffer gemeinen Stadt-Gütern und Einkünften adeoque nouae indici non possint collectae. Partim quoniam ciues credendi sunt, non ultra se obligare uoluisse, partim quoniam collectas cogere, solius est in ciuitate principis ac domini territorialis.

(†) In *lib. 3. de morib. Paris. tit. 2. n. 16. p. 466. 467.* Merentur eius uerba legi, quae summam haec sunt: *Respublica annui redditus constitutione non obligatur nisi principali permisso. Decretum tale Parisiis factum 1416. Idem decretum dedit Hispaniae rex quibusdam ciuitatibus Belgii, teste Nic. Euerhardo resp. 150. Absoluit in mutuo Parisiensem ciuitatem Carolus nonus 1569 cetera.* Licet Choppinus potissimum respiciat ad annuos redditus eosque redimibiles necquiequam contrahendos a ciuitate sine principis consensu.

(††) Aut ciuitatem sibi hoc reseruare. Exemplo esse potest *Ultraiectum*. Mutui enim contractu illa ciuitas se obligauit auctoritate ciuium non episcopi. Formulam recitat *Ant. MATTHAEI lib. 2. de nobilit. c. 12. p. 265.*

BRVNNEMANNVS in consilio 90. ualde memorabili habet de *Treptouia*, Pomeranorum. Sed tamen temere hoc credi non debet. Addo, si ciuitas iam porro a principe protegi non potest, ut adeo opus ei sit, mutui contractu ruinam auertere ciuitatis, quam causam respondit LYNCKER *resp.* 1. quod prouidum ac doctum est. Tum enim populus utitur *uoluntate praesumpta*, quod ille malit obaeratam, quam nullam habere ciuitatem. In aliis autem euentis, ubi principis copiam habere possunt ciues: ibi illos non puto obligare posse ciuitatem mutui contractu.

Inter mutuum
CIVITATIS atq;
CIVIUM diffe-
rentiae.

(tt) Duo haec saepius confunduntur, quae sunt admodum diuersa. Scilicet si MUTVO recte contraxit ciuitas, tum haud dubie illa tenetur creditoribus soluere *principio* ex REDITIBVS ordinariis: *deinde*, his credito non respondentibus, COLLECTA potest indici extra ordinem tanta quidem, quae datis nominibus sufficit: *tum* alienari ciuitatis PATRIMONIUM. Atque hic demum est subsistendum. Cum enim eius generis creditor obligatam habeat tantum ciuitatem, non ciuium bona priuata: inde ad haec deuenire non licet, sed sufficit, quantum potest, facere ciuitatem. Inde nullum in BONA ciuium priuata ius est creditori: locus nullus REPRESSALIIS: ciui necquicquam opus miserabilium debitorum ASYLIS: neque singuli prohiberi possunt iure EMIGRANDI, si onera soluerint *detractus* ordinaria *der nachsteuer*, cetera, ut bene docuit Henning. GODEN in *cons.* 34. uniuerso. Verum enim uero rationes ex aduerso sunt (*), si ciues se suaque obstrinxerint uel praeter ciuitatem uel post illam formula forte hac: Es sollen nicht nur die Einkünften der Stadt, samt der selben Hab und Güter für das vorgesezte Anlehen haften: sondern es verbindet sich auch die Bürgerschaft samt und sonders mit dem Jhrigen für sothane Schuld jederzeit zu stehen. Quamuis igitur nefas sit, sine principis consensu, in primo genere obligare ciuitatem, quoniam *reditus* urbani, destinati ad usus & commoda illius, quibus illi detrahi in aliumque statum uerti non possunt: *deinde patrimonium* ciuitatis

(*) Atque de hoc genere obligationis *intel-* *menta uidimus reipublicae Groeninganae &* ligendus est Paul BVSIVS ad l. 27. ff. de reb. Campensis. Quae ius arrestorum contra *sin-* cred. ubi ait: Moribus obtinet in Germaniae gulos cines admittebant & arresta etiam *uidi-* liberis ciuitatibus. Cuiusmodi plura *instru-* *mus decerni.*

tatis plerumque parem cum principis domanio habet indolem, ut nequeat alienari: post *collectandi* iura solius sunt principis: tamen in *altero genere* contractus mutui, si ciues creditoribus sua obligent bona, quorum arbitri sunt, non facile habebit, quod princeps desideret urgeatque suum consensum. Neque insolentiae quid habet, daß sich eine Landschaft, Ritterschaft, Gewerkschaft, Kaufmannschaft oder andere Zünne für eine Post inegemein nach dem Einkommen der Zunft oder auch eines jedweden besonderem Vermögen verschreibe. In quo etiam genere ratio fuerat foederis Hanseatici, initi a provincialibus non minus ciuitatibus, nullo requisito principis consensu. Illud uero quando fit, heredes ciuium obligatorum obstricti manent: non aduenae aut illi, qui ius ciuitatis postea consequuntur.

DIFFERENTIA XV.

Qui mutui contractu obligentur sacra collegia?

Iure communi mutui contractu ECCLESIAM obligant ex facto episcopi uel antistitis, si huic accesserit sacri collegii siue CAPITVLI auctoritas & consensus (uu): in Germania nostra EPISCOPATVVM collegiorumque sacrorum generis alius rationes ab aliis regnis multum sunt diuersae (xx).

De mutuo principum episcoporum & praelatorum.

Vt mirum non sit, urgeri hic praeterea ab aliis consensum IMPERATORIS (yy); PONTIFICIS maximi (zz); PATRONORVM (aa), ordinum praecipue PROVINCIALIVM (bb).

Praesertim in Germania.

(uu) Ita edicitur in NOVELLA 120. cap. 6. §. 3. Si uero quis aut EPISCOPO aut OECONOMO (eadem enim sacrorum collegiorum summi, medi, infimi generis ratio) aut ORDINATORI pecunias credidit, iubemus, neque eis hoc reputari pro uenerabili domo. Nisi ostenderint, quod uersae in utilitatem domus. Alias habebunt tantum actiones aduersus mutuo accipientem. Idem repetitur in *authent.* Hoc ius porrectum C. de SS. eccles. Verum contra se res habet, si maior pars capituli & abbatis licentia accesserit; tenetur enim ipse tum conuentus pro his respondere, uti habetur in cap. pen. X. de fideiussion. Imo etiam ita obligatur successor praelatus, instar filii ac heredis paterni, quod dicitur in cap. 1. X. de solution. Et, quod magis est, si ecclesiae reditus non

Mutuo num contrahat ecclesia facto episcopi & capituli?

suffecerint, potest ideo illa cogi aduendendum *bona*, etiam immobilia, quod auctoritate *Bartholi, Decii, de Butrio, Socini, Imolae, a Castro* statuunt ruenturque *Rol. a VALLE lib. 1. cons. 41. n. 36. PINELLVS ad l. 2. C. de rescind. n. 69. Iac. MENOCHIVS de arbitrar. iudic. quæst. casu 432. n. 13. Andr. FACHINEVS lib. 2. c. 77.* Quorum sententiis calculum nostrum damus, quamuis alii contendant ex aduerso: quia bona ecclesiae *immobilia* non possent ideo alienari & quae alia sunt apud *BARBOSAM ad cap. 4. X. de fideiussori MOLIN. tom. 2. de iustit. disp. 300. GIBALLINVM lib. 1. de usur. c. 3. art. 2. n. 5.*

Discrimina
episcoporum
Germaniae
& aliorum
regnorum.

(xx) Loquor de plerisque & praecipue maioris ordinis *principibus sacris*, siue *archiepiscopis* pareant siue *episcopis* siue *abbatibus*, siue etiam *praepositis*. Principio enim in aliis regnis illi tantummodo agunt rerum sacrarum *antistites*: in Germania autem nostra *dominos* ac *principes* insignium territoriorum. *Illis* regalia iura nulla sunt: quae tamen ipso usu habent exercentque *nostrates*. *Illorum* tractus ex laciniis paruis concreuerunt elemosynarum, quis dederunt homines priuati: *sacri* autem in Germania *principatus* largitores habent Caesares ultra modum profusos. *Illi* finem habent sacri muneris: *nostris* autem inesse debet potentia ac robur pace belloque. *Illis* uiuere sufficit: nostrae autem reipublicae interest, ut *nostrates* uiuant cum elegantia & adparatu. *Illis* igitur forte improbum; adfectare pompam & magnificentiam: quae utraque *nostrates* decet, instar Augusti, qui idem & Caesaris personam egit & pontificis & quae utriusque discrimina sunt generis eiusdem.

Pro CAESARIS
consensu in
in iure sacri
principatus.

(yy) Caesarum hic plurima sunt iura. *Principio* illi sunt conditores, effectores & patroni episcopatum. Nefas igitur esse uidetur, bona diuinis & principalibus usibus consecrata, sine consensu Caesareo, aere alieno adficere & onerare. *Deinde* principes sacri Caesaribus addicti sunt nexu clientelari. Qui pariter uult, ut debitum nullum sit feudale, nisi consensu accepto domini directi. *Porro* neque illa Caesaris in ecclesias Germaniae nostrae uogteia siue aduocatia patitur, ut illarum patrimonia, sine illius consensu obaerentur. *Accedit*, quod ideo plurima mediæ aevi supersint diplomata Caesaris, quibus ipse aeris alieni obligationes ecclesiarumque chirographa confirmauit uel etiam deleuit illa

illa sustulitque: quoniam a sola *praelatorum & capituli* auctoritate prouenerant, nullo Caesaris requisito consensu. His illustrari & adaugeri possunt, quae habent pro Caesare in hac causa doctores ZASIVS *part. 5. feud. n. 49.* SCHRADERVS *part. 4. c. 2. n. 24.* GYLMANNVS *lib. 4. symphorem. part. 1. n. 90.* ROSENTHALL *cap. 4. conclus. 19.* L. B. de LYNKER *respons. 2. n. 77. sqq.*

(zz) Non nescio, ita *uniuersum* doceri, quod ecclesiae *aere alieno* nequeant adfici, eo quidem modo, ut opus sit ad eius solutionem, reialicuius alienatione, nisi in mutui contractu accesserit auctoritas *pontificis Romani*. Quoniam ipse dominus sit & arbiter omnium Christiani orbis sacrorum patrimoniorum, quae ceteri praelati Christi & pontificis nomine tantum administrent. In quo dogmate ita sunt licentiosi, ut, qui hoc neget, illum matriculae inscribant illorum, qui suspecti sunt de haeresi. *Deinde* in principum Germaniae tabulariis omni fere aeuo exempla reperi illorum, qui in rebus ecclesiae alienandis, oppignorandis, aere onerandis alieno *pontificiales bullas* requisierunt & consecuti sunt. *Praeterea* ipse L. B. de LYNKER *in respons. 3. n. 84.* Germaniae episcopos eodem uinculo constringit erga *pontificem Romanum*. Verum enimvero absit, ut Germani idem illi largiamur. Nam *principio* Germaniae episcopi papam uenerantur in *dogmatibus*, necquicquam uero in *bonis & territoriis* eorumque dominio acusu. Vbi illis res est cum Caesare, imperio, ordinibus suae prouinciae. *Deinde*, nisi hoc daremus ecclesiarum Germanicarum libertati, pacificationes irritae essent, initae de refecrationibus bonorum ecclesiasticorum papa contradicente ac reclamante. Porro dogmata parasitorum curiae Romanae etiam improbare ac refellere solent theologi & iureconsulti pontificiales. *Praeterea*, quae alii superstitione & quadam religionis nimietate fecerunt, illa rectius sentientibus nullum adferunt praeiudicium. Aliud forte dicendum, si alicubi hoc papae datum sit pacto singulari eoque legitimo. Id enim uerum est alias, quod Germaniae imperator ac ordines praescripserint illos publica lege, qui in rebus territorii prouocare ausi fuerint ad curiam Romanam.

(aa) Cum enim PATRONVS non solum effecerit, condiderit, dotaueritque ecclesiam; sed etiam hunc sibi tum proposuerit finem,

*De consensu
PAPA in mu-
tuo Germaniae
episcoporum*

*De consensu
PATRONORVM
in mutuo ec-
clesiae.*

ut illa, quae semel piis usibus destinata sunt, etiam illis remane-
rent; inde facile est ad intelligendum, quod patronis inuitis, mu-
tuum adficere nequeat bona ecclesiae. Praesertim, quoniam prae-
terea etiam obligatur patronus, ecclesiae paupertatem cauere ac
subleuare. Vbi igitur *episcopatus* sunt prouinciales *landsässige Stif-
ter*, ibi *principis* consensu opus est territorialis. Exempla habes
in episcopatibus prouincialibus, *den landsässigen Bischthumen* VIEN-
NENSI, LAVANTINO, GYKCENSI, qui Austriae archiducem in aliisque,
qui regem Bohemiae dominum habent in Silesia, Marouia, Bohe-
miaque. Et, quod magis est, ipsis etiam *landsässis patronis* ex
prouinciali nobilitate hoc datur, ne sine eorundem consensu, ec-
clesiae contrahant debita idque curatoribus parrochialibus relin-
quatur. Consistorii autem consensus tum demum esse uidetur ne-
cessarius, si princeps in patrocini ecclesiastici sit societate aut in
debito suspectum sit patroni iudicium. Ad quam regulam exigo
illa, quae habet *b. m. STRYKIVS in cautel. contr. sect. 2. c. 1. §. 13. p. 128.*

Qui in mutuo
sacrorum prin-
cipatum con-
sensu opus sit
ordinum pro-
uincialium.

(bb) Diplomata insignia admodum exhibet in hoc argumento
Ant. MATTHAEI de nobilit. lib. 1. c. 12. p. 260. 261. 262. Vbi exem-
plum episcopi Ultraiectini occurrit, qui mutuo obligare non po-
tuit sacrum principatum, nisi cum ordinum prouincialium
hic consensu. Nam ordinum prouincialium autoritas cau-
sas habere potest multiplices. *Principio* si praesulatus
eorundem largitionibus est constitutus, ubi instar sunt patro-
norum habendi, sine quorum consensu mutuo ille nequit deuin-
ciri: *deinde* quando archipraesules comitatus aut principatus u-
niuersos acquisiuerunt, tum quidem in loca iuraque succedere
principum & comitum antecessorum, quorum formula regnan-
di in Germanico imperio id plerumque uult, ut in obligando ter-
ritorio simul ordinum prouincialium requiratur consensus: *post*
etiam plures imperiales uasalli ea se lege submiserunt sacris anti-
stites, ne in rebus maioris momenti, qualis haud dubie est mutu-
um reipublicae, aliquid agerent, nisi ordinum adhibita auctorita-
te: *taceo*, iuris axioma esse certissimum, quod mutuo obligare ne-
queat rempublicam, qui iure destituitur, suo arbitrato imperandi
tributa & collectas. Sed uero ultimum qui possit, uix inter
sacros imperii nostri antistites unus uel alter
solet reperiri.

F I N I S.